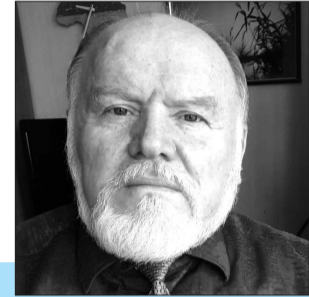

ВАСИЛЬ МАРОЧКО

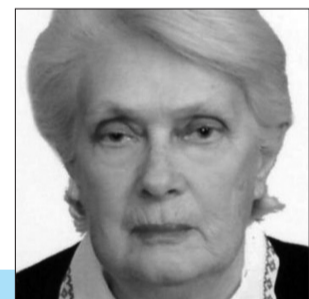
4

ГАЛИНА ДАЦЮК

8–9

АННА СТОЛЯРОВА

14

Нескорені освітяни Маріуполя

Олександр ЮРОВ,
Київське міське об'єднання
ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка
Андрій ГОЛЮТЯК,
директор Маріупольського ліцею
міста Києва

Триває героїчний спротив нашого народу повномасштабній агресії РФ проти України – війні, що драматично змінила життя мільйонів українців, руйнує і знищує міста й села, школи, дитячі садки, енергетичні, транспортні та інші об'єкти цивільної інфраструктури. Через масовані бомбардування та обстріли рашистів пошкоджено 3126 навчальних закладів, 438 з них зруйновано повністю. Близько 600 тисяч українських учнів вимушено покинули довоєнні місця навчання та проживання і зараз перебувають і навчаються за кордоном.

Зберегти з ними комунікацію, підтримувати морально і психологічно, плекати їхні довоєнні вподобання з навчальних предметів, активувати бажання отримувати нові знання – такі завдання сьогодні для педагогічної спільноти та навчальних закладів України. Особливе символічне місце серед них посідають установи нескорених міст України – Маріуполя, Бучі, Ірпена та інших, які відомі далеко за кордонами України і є символами незламності духу та прагнення українців до свободи і розвитку.

Пропонуємо вашій увазі стислу оповідь про подію, що започатковує комунікацію і просвітницьке співробітництво таких установ з українцями, які працюють у провідному світовому фізичному дослідницькому центрі – Європейській організації ядерних досліджень, ЦЕРН (м. Женева, Швейцарія).

Телеміст, який з'єднав Маріупольський ліцей міста Києва з Європейською організацією ядерних досліджень, відбувся 22 березня 2023 року. Цей Ліцей,

очолюваний Андрієм Голютяком, створено восени 2022 року в курортному передмісті Києва Пуші-Водиці за підтримки Управління освіти Оболонської районної у місті Києві державної адміністрації.

Ліцей об'єднав у своїх лавах тридцять п'ять педагогів маріупольських навчальних закладів, які через рашистську агресію вимушено покинули рідне місто. Серед них – заслужені вчителі України, спеціалісти вищої кваліфікації, вчителі-методисти, успішні педагоги-наставники учнів, які готують науково-дослідницькі роботи і перемагають з ними на конкурсах та олімпіадах в Україні і за кордоном. Заняття в Ліцеї проводяться у формі денного навчання з пансіонним проживанням ліцействів, а також дистанційно. Загалом на сьогодні близько 300 учнів охоплено обома формами навчання, при цьому 30 дітей – на денній формі, решта – онлайн, оскільки перебувають у 29 країнах світу. Важливо, що серед дистанційних учнів є діти, які перебувають у тимчасово окупованому Маріуполі і в такий спосіб підтримують зв'язок з вільною Україною, що бореться, і продовжують навчання під керівництвом своїх педагогів. Після Перемоги Ліцей буде повернуто звільненому місту Маріуполь.

У телемісті ЦЕРН – Ліцей взяли участь 130 осіб, 30 з яких – були присутні в конференц-залі Ліцею, решта – онлайн. Цей захід відкритий для усіх бажаючих – треба тільки вчасно зареєструватися онлайн. Приємним бонусом учасникам телемісту стали привітання Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Туніс та Державі Лівія за сумісництвом Володимира Хоманця і Олександри Панової – випускниці ліцею, нині аспірантки Університету Я. Кохановського (Польща) в колаборації з ЦЕРН. Спікером виступила Оксана Животова – співробітниця ЦЕРН, наша

співвітчизниця, випускниця Полтавського національного педагогічного університету, викладач фізики, національний координатор навчальних програм ЦЕРН для України. Модератор телемісту – Олександр Юров, голова Всеукраїнського клубу почесних послів науки ЦЕРН в Україні, провідний фахівець Національного центру "Мала академія наук України".

Телеміст відбувся у формі вебінару. Учасники здійснили віртуальний візит до ЦЕРН – побачили будівництво нових об'єктів, музеї історії розвитку та збудовані ЦЕРН. Окрема увага приділена висвітленню можливостей, які надаються ЦЕРН учням і педагогам для участі в міжнародних заходах – школах, конкурсах, семінарах, стажуванні тощо.

Спілкування після закінчення вебінару з глядачами – учнями та педагогами Ліцею – показало значний інтерес до фізико-математичної тематики та сучасної науки загалом. Діти висловили зацікавленість у поглибленому вивченні фізики та англійської мови (робочою мовою в ЦЕРН). Суголосно висловлену думку про важливість продовження і розвитку співпраці з українцями ЦЕРН, а також поширення залучення навчальних закладів України до проведення спільних з Європейською організацією ядерних досліджень навчально-популярних заходів. У цьому контексті в подальших планах Ліцею та Всеукраїнського клубу почесних послів науки ЦЕРН в Україні розглядається можливість проведення багатосторонніх заходів для підтримки учнів і педагогів України, популяризацію фізико-математичної освіти та стимулювання інтересу молоді до отримання освіти і захоплення наукою загалом.

На світліні:

Учасники телемісту ЦЕРН – Маріупольський ліцей міста Києва, 22 березня 2023 р.

ПЕРЕДПЛАТА—2023

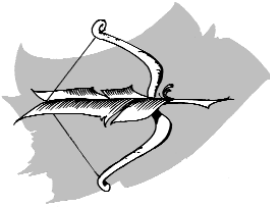
Тижневик "Слово Просвіти" (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях "Укрпошти" за допомогою Інформаційного листа № 1 (вкладка № 1) додатку до "Каталогу видань України "Преса поштою" на 2023 рік (I півріччя)" з доставкою:

1 міс. – 28,39 грн.

3 міс. – 80,17 грн.

6 міс. – 154,34 грн.

Також можна передплатити нашу газету на сайтах "Укрпошти" <https://peredplata.ukrposhta.ua/> та ДП "Преса" <http://presa.ua/>

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Точка кипіння на полях боїв, як і на інформаційному та дипломатичному фронтах, дійшла своїх верхніх амплітуд.

На тлі публічних реверансів “високої дипломатії”, коли точаться милозвучні для слуху заяви про мир, співробітництво і світову безпеку, в обличчя людству вкотре цинічно плюнули. Адже з 1 квітня московія почала головувати в Раді Безпеки ООН. З морально-етичної, правової точок зору, статутних положень цієї, на жаль, збанкрутілої організації така поведінкова норма є абсурдною. Агресор, убивця, гвалтівник і курокрад, якого є нацистська ерефія, здирається на п’єдестал “вершителя” долі народів, націй і держав. Інші чотири ядерні держави – безпомічні. Це означає, що кремлівська хунта, як “сич-крадій”, символ смерті та пітьми, й надалі використовуватиме незаконно насиджене місце в ООН для скоєння і виправдовування своїх воєнних злочинів та геноциду в Україні.

І ті “правильні” заяви з боку провідних країн, що наразі немає міжнародно-правового шляху вигнання росії з Ради Безпеки ООН, не є справедливими відповідями на головне запитання часу. Що робити із заюшеною українською (і не тільки) кров’ю московією, яка чимдуж вимахує ядерною довбнею, вбиваючи безкарно сотні тисяч безвинних людей, масово викрадає дітей, грабує, гвалтує, руйнує? Адже на росії нині близько 150 тисяч незаконно вивезених з України дітей, з яких тільки 16 тисяч верифіковано.

Увесь вандалізм кацапстану не є випадковістю, а рукотворною закономірністю, тому що непокаране зло завжди повертається. Ще страшнішим, аморальнішим, зухвалішим. Сьогодні сильні світу цього на різноманітних “панелях”, перекинувши ногу на ногу, дискутують у заборбах про демократію, гуманізм, мир, безпеку й справедливість. Однак земну правду слід шукати зовсім в інших причинностях. Вона – наяву. Бо звідки ж візьметься гуманність у рашистського режиму та його “глибинного народа”, коли незліченні злочини червоної імперії в ХХ столітті (репресії, голодомори, геноциди українського народу) так і не були засуджені, не отримали донині належних оцінок та покарання?

Суть антилюдської політики кремля не була правдиво представлена світу й міжнародному трибуналу, як це сталося з фашистською Німеччиною, а сам розпад *срр* не спонукав до повної деколонізації й краху російсько-

Здолавши “рабство чужої мислі”

14-й місяць повномасштабної війни. На росії, захлинаючись від жовчі, головні недосамці недоімперії зла не перестають випльовувати ненависть до України та світу. Укотре прокрякав мєдведєв, що хочуть захопити “всю Україну аж до Львова... Створити санітарну смугу, демілітаризувати... Треба йти, щоб винищити”. А білоруський прихвостень путіна погрожує Україні та НАТО ядерною зброєю, заявляючи, що “мы с путиним ни перед чем не остановимся”. Після рандеву китайського лідера Сі з моквинським злочинцем Пекін відвідав очільник Іспанії, а президент Бразилії під час свого візиту до Піднебесної запропонує створити “клуб миру” для припинення розв’язаної росією війни в Україні. Президент Франції і Єврокомісії уже на цьому тижні (з 5 квітня) обговорюватимуть у Китаї не тільки двосторонні відносини, але й глобальну проблему російської агресії.

сталінсько-путінського тоталітаризму та людиноненавистництва.

Нинішня суворая реальність змушує світове співтовариство адекватніше оцінювати авторитарну московщину. Дедалі більше країн визнають політику росії щодо України геноцидною. Станом на березень 2023 року Голодомор офіційно визнали геноцидом Українського народу 26 країн світу. Нещодавно таку ж резолюцію прийняв парламент Франції, в якій зазначено: “Голодомор був штучно викликаним голодом, який забрав життя близько чотирьох мільйонів (!?) українців, переважно селян”.

Хоча не схибимо, коли скажемо, що і в цю трагедію українського народу свідомо закралася сталінсько-московська напівправа, адже підрахунок жертв нібито й надалі здійснюється за формулою “кульчицького-сфіменка” (наближеною до сталінської), а не на основі архівних даних СБУ з кількістю жертв Голодомору в Україні – понад 10 млн українців.

Тому, коли це непокаране й неприховане зло, всіляко мімікруючи під фальшиву “російську велич”, “вслікую рузькую культуру”, “братськість”, “рузькій мир” та концепцію “святий русі”, виповзло на білий світ великою загарбницькою війною, – лише тоді людство (його частина) усвідомило масштабність екзистенціальної загрози. Народи, насамперед український, знову почали віддавати в жертву ординському молоху нові покоління своїх дітей. Ніби зустрілися з сюжетами життя, описаними М. Хвильовим (“Я (Романтика)”), коли “з кожного закутка дивиться справжня й воїтину жахна смерть... Тут саїдає садизм.” Але як у ті часи, так і тепер, очевидно, далеко не всі зрозуміли диявольського цинізму, що коївся “чорним трибуналом комуні... в дикій і голодній країні”. Чомусь на ціле століття світ був окутаний пустельною мовчазністю, коли українська жінка просила москвина: “Слухайте, я мати трьох дітей! ... – Розстрілять”

Але на тлі цього збірного образу національної трагедії москвити ніколи не калялись, а лише виводили каліграфією ката й супостата великий гріх і символ всесвітньої брехні й життєвбивства – “Я чекіст, але я і людина”. Правда, при цьому “енергію розписуєш (за Хвильовим) під темною постановою – розстрілять”. Саме цю злочинну традицію, несусвітню гріховність і облуду, жорстокість і ненависть продовжують упихувати в людські мізки нинішні глашатаї рашистського кацапстану на всіх континентах. Пропагуючи “хароших рузьких” як “добру” спільноту, яка нічого поганого не зробила і не зробить, переконуючи людність, що “рас-

ся” ні в чому не була винною, обстоюючи світло.

Тож Україна та світ стикнулися зі справжньою параноїдною “культурою”, від якої нема ліку, бо таке чванливе божевілья поза межами людяного. Головний езуїт Ігнатій Лойола міг би “відпочивати” з його висловом “мета виправдовує засоби”, адже він волів за будь-що оберегти і спасати людську душу, а ці вбивці-фарисеї – її нищити.

Тому спасіння від такої чумизарази – не просто оминати, а, всіма силами борючись, здолати це зло.

Безперечно, найславніші в цій борні – ЗСУ! Недарма за да-

ях. Як ніхто інший, саме вони заслуговують на етичне й політичне право управляти державою, її внутрішньою й зовнішньою політикою. Україна має бути в руках Лицарів меча, шолома і щита, духу, слова та чину!

Науково-освітнє середовище особливо потребує таких “характерників”. Адже навіть в неймовірно жакливих умовах трагічних подій суспільство гостро переймається своїм майбутнім – освітою. Від дошкілля до університетів чутливо сприймається все, що стосується дитини, учня, студента, педагога, викладача, науковця. І це не є нашим національним трендом чи традицією.

ними глобальної програми WVS-7 2020-21 рр., напередодні “24 лютого”, українці серед усіх громадянських інститутів найбільше довіряли Збройним Силам (74,2%). Освіта в цьому рейтингу посідала 4-те місце, а останніми виявилися політичні партії (19,1%) та Верховна Рада (18,9%).

І все ж на проу з ворогом іти треба тільки разом, спільними зусиллями (*Viribus Unitis*).

Освіта, культура в цьому контексті є надважливими чинниками. І добре, що зболене війною українське суспільство так чутливо реагує на те, що робиться в цих життєтворчих сферах. Зокрема ця характеристика торкнулася й призначення нового Міністра освіти і науки Оксена Лісового. Було гаряче й незбайдувало на всіх оціночних полюсах суджень. Але те, що міністром став Воїн-доброволець, а майбутнім послом в Угорщині пропонується також Воїн, професор, який читав лекції студентам з окопів, є високоетичним і справедливим знаком. Адже жорстока війна не лише пришвидшила формування української військової аристократії, але й нагально поставила на порядок денний стратегічно важливе кадрове завдання. Воїни, патріоти, фахівці (як триєдність) мають бути гідно представлені в усіх гілках державної влади і самоврядних органах, наукових, освітніх, гуманітарних, економічних, правоохоронних інституці-

Освіта, освіченість – універсальна цінність людства. Недарма серед 17 найважливіших пріоритетів, викликів і завдань розвитку світу вона посідає 4-те місце. Мав рацію очільник “освітнього інтернаціоналу”, стверджуючи, що безпека і прогрес людства “проходять” через ігрові кімнати й майданчики, класні кімнати, студентські аудиторії, творчі майстерні та наукові лабораторії. Тому освіта як цивілізаційний феномен, як людинотворча галузь і стала головним складником національної безпеки найбільшої потуги світу – США.

Пригадаймо, як у найдраматичніший період Другої світової війни В. Черчилль у радіозверненні (1943 р.) до британської нації заявив: “Майбутнє світу – за високоосвіченими націями, котрі самостійно можуть впоратися з науковим апаратом, необхідним для переваги в мирний час, чи забезпечити виживання під час війни” (Д. Сміт “Думати, як Вінстон Черчилль”). Приклад політика й великого державного діяча для всіх часів і народів. Бо сказане не заради дотепної фрази чи кон’юнктури, а вияв нагальної потреби буття, розвитку народу, країни, цивілізації. Важливо, що ця висока чеснота обстоювалася ним як у часи миру, так і в години воєнних лихоліть. Згадується палка промова Черчилля в британській школі задовго до війни (1925), в якій він недвозначно

охарактеризував найбільшими невігласами тих, котрі вважають, що можна досягнути більшого багатства чи стабільності в країні, обмеживши фінансування освіти та руйнуючи процес навчання молоді. А вже після перемоги над фашизмом, виступаючи перед студентами й професорами Лондонського університету (1948 р.), скаже: “Перший обов’язок університету – навчити мудрості, а не просто професії, сформувавши характер, а не просто дати формальні знання”.

Запам’ятовується ці історичні факти не тому, що в них закладено якусь особливу оригінальність, адже подібні об’єктивні речі висловлювало чимало просвітників, філософів, педагогів-науковців, розпочинаючи з дохристиянських часів. Просто в цьому ставленні зафіксовано повагу державника до тих ціннісних орієнтирів, якими жив, живе й житиме сучасний світ, якими керується воююча нація, оскільки вони олюднюють Людину, оберігаючи цивілізацію від вандалізації. Це є не простою відомою, вузькопрофесійною чи навіть національною правдою, а загальнолюдською вартістю, завдяки якій людська спільнота знову не видряпуватиметься на дерево, з якого колись таки вдалося злізти.

Освіченість – значно вагоміша категорія, аніж формальні знання, інформаційне багатство чи високотехнологічність. Немає сумнівів щодо значущості сучасних знань в умовах бурхливої динаміки цивілізаційного розвитку, актуалізації ролі штучного інтелекту, безпрецедентних змін в інформаційному середовищі, коли впродовж трьох років можна втратити (якщо не самовдосконалюватися) до 50% компетенцій у тій чи іншій професії, а в гаджеті є доступ до півмільйонної бібліотеки. Урешті-решт високоосвічені й свідомі громадяни, воїни є вагомим аргументом для перемоги над московією, оскільки опанувати високотехнологічну зброю можуть тільки компетентні, функціональні, ерудовані.

Саме якісна освіта покликана забезпечувати збереження і ріст людського капіталу. Для України утримувати цей стратегічний напрям в умовах війни надзвичайно важко, важливо й відповідально. Тим паче, що достатньо проблемно було впоратися з цим завданням у “мирний” період.

Так, Міжнародна програма з оцінки навчання для 15-річних (PISA), в якій уперше (2018 р.) брала участь Україна, засвідчила її суттєве відставання від розвинутих країн (Фінляндія, Польща, Нідерланди, Швейцарія, Корея, Японія, Сінгапур, Тайвань, Китай): читання – на 23 бали; природничі дисципліни – 22; математика – 39; зважаючи, що 30 балів – один рік навчання в загальноосвітній школі. Наступним для нас викликом є наростаюча тенденція в різниці знань міського і сільського школяра. Якщо середній показник оцінки якості знань учня великого міста 499 балів, середнього – 480, то села – лише 420?! Отож, щоби навестати різницю (близько 80 балів) в рівнях знань міського і сільського школярів, потрібно 2,5 року повноцінного навчання. Для прикладу,

в Естонії ці “ножиці” в знаннях і компетентностях острівного чи хуторянського школяра та його ровесника з Таллінна чи Тарту зведено до мінімуму. Передусім завдяки високій технологізації та інформатизації, якісному викладанню, добротному навчальному інструментарію, а також високому соціальному статусу педагога, якого стимулюють зарплатою з коефіцієнтом 1,5 і більше в “проблемній” місцевості.

Війна, входження України в систему євроатлантичної безпеки, європейського культурного, економічного простору конче вимагають (для євроінтеграційного “успіху”) радикальних змін щодо впровадження на загальнонаціональному рівні усталеної європейської моделі “рідна мова + два іноземні”. Водночас засміченість (світоглядна, змістово-навчальна, виховна, інформаційна, ментальна) “рузькомірством” продовжує згубну інерцію бачення світу крізь скельця московсько-петербурзьких окулярів. Бо виграти цю екзистенціальну й багатостлітню війну зі своїм вічним ворогом треба передусім і завдяки національній культурі, рідній мові, історичній пам’яті, особливо шанобливому ставленню до традицій та віри власного народу. Увесь свій національний ресурс у часи війни і після нашої перемоги над клятим московитом варто використовувати не на сурогатно-безплідні для українського суспільства медійні проекти, спрямовані на пошук та залишення до “хароших рузьких” і кагебістських експертів, а на безпеку й розвиток україноцентричного простору. Складається враження, що москвоцеленні проникли в усі пори, ніби відкривши (на замовлення кремля) “новий” антиукраїнський фронт. Хто в інфопросторі, хто в “церкві”, а окремі й на владних лавках. Бо подібні “паули-мерсебеси” розлізлися не тільки по лаврських “баньках”. Вони нині “ютуб-лять”, “законодавлять”, “ректо-рують”, “бюджетно-пилять” і навіть “бикують” (як це сталося з побиттям москвопопиками українського Воїна в храмі Хмельницького). Рузькоязікі креатившики — цеховики та їх запопадливі холуї чомусь завжди більш “затребувані” в Україні, чи то в період коренізації, чи декоренізації. Смердюча внутрішня “конвертованість” непо-требу.

Згадую шалено творчу працю **Леся Курбаса**, яка в Україні ніяк не поціновувалася — без моральної підтримки, харчування, грошей, при ворожнечі партії, в якій верховодив московський кат поститшев. Але як тільки часточку своїх творинь йому вдалося представити на всевітній виставі в Парижі 1927-го, “Березіль” одразу ж нагородили золотою медаллю. Тому шануймо й зрощуймо своє, рідне, без якого українці будуть вічно “хворими” в загальноєвропейській сім’ї. Мусимо знищити саме зараз цю двоголову гідру “рузькомірства-малоросійства”, викинувши назавжди на смітник історії ваду “недовір’я у власні сили”, переставши бути “рабами чужої мислі”.

У цих переплетених сюжетах звиятно-трагічної й буденної національної історії вимальовуються наші “домашні завдання”, обрамлені золотавими обріями **Свободи і Перемоги для України**, яка потребує від кожного з нас “Любові і вогню!”

“Московська нечисть” свариться під святою Лаврою

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

29 березня закінчився термін договору оренди Національного заповідника “Києво-Печерська лавра” з УПЦ Московського патріархату. Ченцям та клірові Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП) з 21 березня заборонили перебувати в Нижній Лаврі. Представників МП закликали перейти до ПЦУ або ж залишити територію заповідника.

“Україна зробила ще один крок на зміцнення духовної незалежності нашої держави. Виселення УПЦ МП із Києво-Печерської лаври є захистом нашого суспільства від старих і цинічних московських маніпуляцій релігією. З 1991 року Україна — це територія найбільшої релігійної свободи у нашій частині Європи, і так буде завжди!” — заявив президент України Володимир Зеленський у зверненні до українців.

Тож 29 березня УПЦ МП почала виїзд з Нижньої Лаври. Однак колишній вже намісник Києво-Печерської лаври митрополит Павло (Лебідь), відомий як “Паша-Мерседес”, заявив, що його парафія не покине святиню до завершення судових розглядів.

Зранку 30 березня замість передачі будівель та майна священники та віряни УПЦ МП, підбурювані митрополитом Павлом та агентурою РПЦ, прийшли на службу у храми Нижньої Лаври, зокрема, у Хрестовоздвиженський, розпочали сварки з журналістами та заблокували доступ членам комісії Заповідника до будівель Нижньої Лаври, які мали розпочати процес передачі майна святині державі.

Паралельно з території Нижньої Лаври продовжували виїжджати автомобілі з майном. Поліція разом з експертами детально перевіряли кожен автомобіль, щоб не вивозились цінності, передані заповіднику ще в 1970-х роках: ікони та інші церковні артефакти, що мають музейну цінність та історичне значення. Водночас Мінкультури розглядає питання, що в Києво-Печерській лаврі має продовжуватися служіння та релігійне життя.

Серед “вірян-протестувальників” — чоловіки та жінки, пе-

реважно літні. Багато з них досі підтримують Російську православну церкву (попри те, що УПЦ МП у публічних заявах не вважає себе частиною РПЦ).

31 березня Господарський суд міста Києва відмовив у протестній заяві Павлу Лебідю на виселення УПЦ МП з приміщень Нижньої Лаври, а 1 квітня колишньому митрополиту УПЦ МП повідомили про підозру в розпалюванні релігійної ворожнечі, виправдовуванні дій рф та заперечуванні збройної агресії рф проти України. Колишній намісник Києво-Печерської лаври на тлі виселення зі святині вибухнув погрозами та прокльонами на адресу президента України та членів його сім’ї, слав погрози також Кабінету Міністрів і владі загалом.

За даними слідства, підозрюваний священнослужитель у виступах неодноразово ображав релігійні почуття українців, принижував погляди вірян інших конфесій і намагався сформулювати ворожі настрої до них.

За місцями проживання та тимчасового перебування фігуранта проведені слідчі дії. За рішенням суду Павло Лебідь на час слідства поміщений на 60 днів під домашній арешт з носінням електронного браслета.

У 2022 році Служба безпеки України розпочала комплексні контррозвідальні та безпекові заходи (понад 40) у церковному середовищі УПЦ з метою припинення деструктивної діяльності проросійськи налаштованого духовенства. У результаті заходів, проведених СБУ, порушено 61 кримінальне провадження стосовно 61 священнослужителя. Загалом суди вже винесли 7 вироків стосовно окремих кліриків, які стали на бік ворога, двох із них було використано в обміні наших військовослужбовців.

За матеріалами спецслужби запроваджено санкції стосовно 17 функціонерів УПЦ, а майже 250 клірикам РПЦ заборонено в’їзд в Україну. Також припинено громадянство України 19 священнослужителям УПЦ, громадянам країни-агресора, ініційовано примусове повернення до країни походження клірикам церкви, двом громадянам рф.

Православна церква України

“Московські клікуші” протестують проти виселення УПЦ МП з Києво-Печерської лаври

(ПЦУ) як правонаступниця Київської Митрополії заявила, що Російська православна церква, представлена в Україні УПЦ МП, окупувала Києво-Печерську лавру у XVII столітті. У ПЦУ зазначили, що Московія духовно окупувала українські святині на понад три століття.

Настоятель ПЦУ митрополит Епіфаній призначив виконувача обов’язків намісника Свято-Успенської Києво-Печерської лаври. Ним став член Духовного собору Лаври архимандрит від УПЦ МП Авраамій (Лотиш). Він звернувся до братії із зізнанням, що провів багато часу в молитві та роздумах, перш ніж перейти до ПЦУ, однак обрав залишитися в місці, де склав обітницю перед Богом. Також Авраамій закликав братію наслідувати власний приклад.

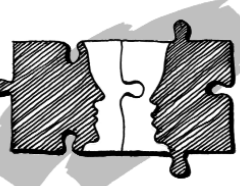
Очевидно, що вакханалія “московських чортів у рясах” як філії ФСБ рф під час цілком законного виселення із святині українського православ’я, яке понад 300 років було окуповано московською імперією, швидко піде нанівець після судового покарання їхнього керівництва.

За словами міністра культури

Олександра Ткаченка, в УПЦ МП можуть також забрати Почаївську лавру та монастирі Чернігова, оскільки в УПЦ МП закінчилися угоди користування майном в Чернігові та в одному з храмів у Почаєві. Скоріше за все, йдеться про Успенський собор Почаївської лаври (кінець XVIII ст.) та історичні пам’ятки в Чернігові: Троїцький та Єлеський монастирі (XI ст. — одні з найдавніших монастирів України) та Спасо-Преображенський собор (XI ст. — одна з найстаріших збережених монументальних кам’яних будов України). Стосовно намісника монастиря УПЦ МП в Почаївській лаврі буде відкрито кримінальне провадження щодо перешкоджання користуванню майном держави. Повідомлялося також, що суд покарав ректора Почаївської духовної семінарії УПЦ МП за проросійський допис.

Вселенський патріарх Варфоломій, який 2019 року розлютив Москву, визнавши новостворену Православну церкву України, заявив, що Кремль використовує РПЦ як “інструмент для досягнення своїх стратегічних цілей”. “Церква і державне керівництво Росії співпрацювали у скоєнні злочину агресії та розділяють відповідальність за злочини, як-от шокує викрадення українських дітей”, — зазначив Вселенський патріарх. А Уповноважений Верховної Ради з прав людини Дмитро Лубінець заявив, що представники УПЦ МП, маніпулюючи правами вірян, прикривають свої злочини. “Нині перехід парафій Української Православної Церкви Московського Патріархату до Православної Церкви України — це бажання та вибір самих вірян. Вони розуміють, що УПЦ Московського Патріархату належить РФ, підтримує війну, окупацію українських земель. Окрім цього, сама Росія чинить злочини й проти різних релігійних конфесій: обстрілює та руйнує релігійні споруди, вбиває священників”, — зазначив омбудсмен.

Василь МАРОЧКО,
доктор історичних наук,
професор, почесний голова
Національної асоціації дослідників
Голодомору-геноциду українців

Номенклатурний феномен Кагановича – цілковита загадка. Він народився у 1893 р. (с. Кабани Київської губернії, нині Поліський район), а помер 1991 р. у Москві. Посадовець високого рангу: генсек ЦК КП(б)У, кількарізний нарком різних галузей промисловості, секретар Московського комітету ВКП(б), член політбюро ЦК ВКП(б). Прожив 98 років без турбот і каяття. Бог дає людям довгого віку у двох випадках: щоб тишили своїми праведними ділами, а також спокотували в молитвах відступництво. Войовничий безвірник Каганович не переймався злочинами минулого, тому що мав сталінський імунітет до людських страждань, навіть до близьких родичів (не захистив брата Мойсея від репресій). Він засвоїв випрацюваний номенклатурно-політичний девіз: абсолютна відповідальність за партійне доручення вождя, навіть ціною життя мільйонів, і повна безвідповідальність за наслідки.

Сталін знав кого вибирати і наближати до себе. Каганович служив йому вірою і правдою, виконував за нього “чорну” роботу. У 1925–1928 рр. очолював ЦК КП(б)У, щоб спрямувати українізацію в бажане ідеологічне русло. Майстер кабінетних інтриг, віртуоз політичного шельмування і щедрого навішування усіляких ярликів, він знадобився Сталіну в Україні.

Варто було Миколі Хвильовому повернутися обличчям до Європи, як одразу постав націоналістичний ухил – “хвильовизм”. Кагановичу не сподобалася позиція бунтівного наркома освіти Олександра Шумського, який вимагав перейти від формальної апаратної українізації до “українізації партії”. Сталін особисто дав Кагановичу команду “фас”. 26 квітня 1926 р. вождь побоювався, що заява Шумського “може набрати місця характеру боротьби проти “Москви” взагалі, проти росіян взагалі, проти російської культури та її найвищого досягнення – ленінізму”. Але безкомпромісний нарком освіти України Шумський стояв на своєму: “Партія повинна заговорити по-українському”. Каганович усіляко ображав Шумського на політбюро і пленумах ЦК партії, натякав на його селянське походження, а той сміливо відповідав: “Якщо мій батько – селянин, то твій – дрібний крамар”. Непокірливого наркома звільнили у 1927 р. з ярликом ідеолога “шумськizmu”.

Ненавість до всього українського – ментальна і генетична риса характеру Кагановича. Він завершив розпочату “деукраїнізацію”. 14 грудня 1932 р. ЦК ВКП(б) і РНК СРСР зобов’язали партійне керівництво в Україні “звернути серйозну увагу на правильне проведення українізації”, вигнати з освітніх установ “петлюрівські та буржуазно-націоналістичні елементи”, а також встановити “партійне керівництво і контроль за проведенням українізації”. На Кубані, яку в листопаді особисто тероризувала “група Кагановича”, діловодство, газети і журнали перевели “з української мови на російську як більш зрозумілу для кубанців”.

Каганович застерігав від біженців голоду з України, які розповідали про власні

Сталінський сатрап Лазар Каганович: “жертви необхідні”

Мойсей долав спрагу й голод нужденних, а Лазар Мойсейович Каганович забирає хліб в українських селян. Спаситель кинув виклик імператору, жертвуючи собою задля порятунку людства. А “вірний учень Сталіна” жертвував іншими, щоб догодити володарю. Холопська покора і фанатична відданість закралася у його словах – “вчимося у вас щоденно”. Нічого не змінилося на Росії і дотепер. Російська політика великодержавного шовінізму просякнута ненавистю до ближнього, яка полонила суспільство, підпорядкувала православну церкву, благословляє вбивати “братів і сестер”. Поклоніння, тим паче служіння сатані – великий гріх.

страждання, “особливо на Кубані, де українська мова”. Він любив вставляти українські слова, навіть у службовому листуванні, інколи одягав вишиванку, як його поплічник Павло Постишев, ніби соромився свого єврейського походження. 23 червня 1932 р. у листі до Сталіна додав: “Добре було б почути Вашу думку, як кажуть на Україні”. Йшлося про створення “Донбаської і Чернігівської областей”. Стосовно першої у Кагановича не було жодного сумніву, бо “ЦК пропонував з самого початку”, а ось Чернігівська “напередодні хлібозаготівлі” викликала застереження.

Члени політбюро ЦК ВКП(б), до яких з 1930 р. пристав і Каганович, належали до політичної еліти країни. Вони збиралися ночами, ніби вампіри, що обирали чергову жертву. Полювання на українських хліборобів тривало вдень і вночі, виснажуючи сили і позбавляючи життя мільйонів селян. Фанатичних уповноважених з хлібозаготівлі нагороджували орденами і посадовими підвищеннями, а слабодухих називали “саботажниками”. Каганович знав про річне зобов’язання України – вивезти до державної комори 510 млн пудів збіжжя (понад 8 млн тонн). Позбавлення селян хліба супроводжувалося судовими репресіями, свавіллям, відвертим терором, ідеологом і прихильником яких був Лазар-Мойсей.

Масовий голод наклав щонайменше третину районів УСРР першої половини 1932 р. з населенням 11 млн осіб. Перелякани урядовці України Влас Чубар і Григорій Петровський надіслали Сталіну листи-каяття від 10 червня: мовляв, ми знали, що плани нереальні, але була “директива ЦК ВКП(б) про виконання, просили переглянути плани”. Петровський, хоч і не був красномовним оратором, але прорунув тезу про “штучний голод” в Україні. 12 червня Каганович надіслав їхні листи Сталіну, який відпочивав у Сочі. У супровідному листі додав першу, звинуватив Петровського у “відмові від хлібозаготівлі цього року, що цілком неприпустимо”. На запитання про допомогу Україні вагався: можна дати, але “питання у розмірах”. Торгував життям українських хліборобів, ніби кожухами на Куренівці у юнацькі роки.

Обурення Сталіна не знало меж. Він збирався звільнити весь склад українського керівництва, радився з фахівцем “українських справ” – Кагановичем. Висновок категоричний: жодної насінневої, продовольчої допомоги, повне і цілковите виконання річного плану. Жнива скорботи з їхньою голодною косовицею не хвилювали головного кремлівського агронома та його помічника в Україні. Каганович переймався іншим: як викоринити “роздуми про нереальність плану”, які глибоко запали в голови “частини партактиву”. Він остерігався їх поширення на “політику партії”. Непевність і розгубленість та “формальне виконання” державної натуральної повинності – вважав “головними бацилами”, які “трощки” (вставка Кагановича) отруювали і верхівку. 6 липня 1932 р. особисто приїхав в Україну, зібрав політбюро ЦК КП(б)У і партійну конференцію, зламав опір хлібозаготівлі. Він засудив “теорію”, яку поширили окремі члени ЦК, що “ми, українці, невинно постраждали”. У Сталіна, Молотова, Кагановича був історичний шанс – скасувати темпи хлібозаготівлі, на-

дати системну продовольчу і насінневу допомогу Україні, але вони обрали “рішучий перелом” (фраза Кагановича) – Голодомор.

16 серпня, тобто в розпал жнив голодного розпачу, Каганович пристав на пропозицію Сталіна очолити українських комуністів. Висловив войовничу готовність “нам’яти боки” (дати стусана) спантеленому “українському активу”. Його улесливе номенклатурне підданство тішило Сталіна. “Ви маєте не лише офіційне політичне, але і товарицьке-моральне право розпоряджатися тим, – наголошував тоді Каганович, – кого Ви сформували як політичного діяча, тобто мною, Вашим учнем”. Він лишався сталіністом до смерті, тому виступив проти “десталінізації” за правління Микити Хрущова.

У листопаді 1932 р. Каганович двічі відвідав райони Кубані для подолання “саботажу сівби і хлібозаготівлі”. Останні означали системне позбавлення селян хлібних і фуражних культур, тобто засвідчували політику Голодомору, створення умов, які призвели до масової смерті щонайменше 1,4 млн “кубанців”. Навіщо запрошувати до заготівлі хліба заступника наркома військово-морських справ Яна Гамарника, заступника голови ОГПУ Генріха Ягуду, ніби вони були дипломованими агрономами? Присутність серед поплічників Кагановича наркома постачання Анастаса Мікояна зрозуміла і “виправдана” – оперативно направляти забраний хліб за призначенням. Головний комсомолець СРСР Олександр Косарев мав запалювати власним прикладом заподадливих активістів. Вони приїхали на Кубань, густо заселену етнічними українцями, щоб “посилити хлібозаготівлі” і забезпечити “виконання плану сівби”. Абсурдне завдання.

Московська спеціальна бригада на чолі з Кагановичем організувала “перелом” у хлібозаготівлі шляхом відвертого погрому сіл, станиць і районів Кубані. Вони відбувалися в умовах масового голоду селян. Головний погромник особисто розробив “заходи” впливу на хліборобів: позбавляти присадибної землі, “потрусити” місцевих комуністів, занести на “чорну дошку” 3-5 станиць (соціальна та продовольча блокада), заборонити торгівлю в селах, застосувати “судові репресії” і розстріли, “поширити чулки” про переселення на кубанські землі селян із північних районів, які краще працюватимуть, повернути хліб, що був виданий на трудодні понад 10-15% від намолоченого зерна тощо. Московська нишпорка особисто заглядала в облікові книги колгоспів, але по “коморах не ходив”. Сильно лаяв “поганих комуністів”, які “партквитком освячують, благословляють куркульські настрої”, не помічають селян, які “уночі несуть мішки зі стриженими колосками”. Заборонив кубанцям їздити в Україну для обміну ярової пшениці на озиме жито.

У мареві класової і ментально-етнічної ненависті до “кубанців”, усвідомлюючи безкарність, Каганович визнав неминучіми трагічні наслідки своєї діяльності – “жертви необхідні”. Його не зупинили жадливі обставини: половина жінок через виснаження не виходила у поле на роботу, 70% тракторів МТС не працювали, колгоспи через брак насіння і робочих рук припинили сівбу. Рукотворний “прорив” вважав “куркульським саботажем”, а тому в

більшовиків “не може бути жалю і м’якості до класового ворога”. Ні співчуття, ні милосердя, ні усвідомлення відповідальності за службові злочини. Він особисто радив виселяти “саботажників” з їхніх домів і заселяти “добросовісними колгоспниками”. Вимагав від ОГПУ влаштувати “оперативні кордони” на шляхах до Закавказзя, щоб унеможливити рух біженців голоду.

Друге пришестя антихриста на Кубань тривало з 18 по 23 листопада 1932 р. Каганович офіційно дозволив вилучення селянського хліба “шляхом обшуку” дворів. Припускав можливість поточних жертв, щоб у “подальшому не довелось йти на більші жертви”. Фактично визнав цілком нормальним вбивство селян навмисно створеним голодом. Знову прокинувся комерційний хист колишнього дрібного торговця. Він боявся “більшій жертв”, тобто голодування містян, тому що встановив “режим економії” у Москві, який дозволив заощадити 8 тис. тонн борошна. Задля цього був готовий на будь-які жертви, вдатися до терору і виселення, морити голодом. Він переймався поточною проблемою: “Потрібно вирішити питання, куди виселяти?”. Ось і вся мораль сталінського сатрапа. Ідеологічну енергетику та особисту насолоду отримував від репресій проти “буржуазної, білогвардійської і козачої інтелігенції”, тому що зневажав освічених людей, задрив ім. Депортував 400 осіб зі станиці Полтавська, бо до них “додалась частина петлюрівців, що перекочували весною із України”. Спілкувався мішаною говіркою, щоб сподобатись кубанцям, які його ненавиділи.

19 грудня 1932 р. Сталін наказав Кагановичу і Павлу Постишеву “негайно виїхати на Україну” з метою “посилання хлібозаготівлі”. Вони зібрили оскраженілу вовчу зграю усіляких уповноважених, вибрали жертв і дали команду “фас”. “Політичний діяч” високого рангу опустився до рівня одурманеного пропагандою колгоспного бригадира: вимагав двічі-тричі перемелювати і перебіювати полову, щоб бодай не залишилося уцілих колосків. Вишукував для цього “уповноважених – міцних людей з бойовим духом”. 23 грудня зухвало відреагував на оплески партактиву Одеської області: “Не сподівайтесь, що я стану добрішим від аплодисментів”. Каганович не вважав “перегином” системні і “майстерно проведені обшуки”, але не радив “бити в морду”. Закликав поплічників “взяти у такий “штос” українські села, щоб “самі селяни розкривали ями”. Обіцяв “амністію” тим, хто добровільно приносив зерно, а для решти – тиснути “єдиною системою, єдиним пресом” безжалісних репресій. Запропонований ним принцип добровільності виглядав цинічно: “інакше у нас не вистачить сил перекопувати усю землю”. Спостерігалось прагнення вислужитися перед Сталіним, здобути славу першого переможного “Жукова хлібозаготівлі”.

У січні-лютому 1933 р. Каганович приїхав на Кубань з урядовою інспекцією. Почув від місцевого керівництва про випадки масового голоду, але знову переключив провину на чулки “класового ворога”. Усталена традиція російського великодержавного шовінізму – вигадувати ворогів: українських буржуазних націоналістів, хоч в Україні не було української національної буржуазії, “укронацистів”, “фашистів”, вдаючись до відвертого геноциду у XXI ст.

Злочинець не повертається на місце скоєння злочину двічі. Каганович вважав себе політичним діячем, а не злочинцем, тому беззастережно приїздив в Україну. У квітні 1933 р., коли рукотворний Голодомор забрав мільйони життів українців, він приїхав в Україну для перевірки стану вузької та металургійної промисловості. Ні докорів совісті, ні каяття, ні почуття провини, ні “конвою гуманітарної допомоги” для Донбасу. Через місяць померла його мати – Геня Йосипівна, яка прожила 72 роки. Її поховали з почестями 15 травня 1933 р. у Київському парку жертв революції. Мільйони українських жінок і дітей полягли без вісти на вулицях міст і сіл від Голодомору, творцем якого був її синок Лазар. Ні могил, ні хресного ходу. Лише земля уклінно просіла на безіменних могилах, покритих зеленою ковдрою...

“Обов’язок полтавців – створити тематичний музей Міхновського і Русових”

31 березня виповнилося 150 років від дня народження Миколи Міхновського – ідеолога самостійницької течії в українському русі початку ХХ століття, автора програмного документу Братства тарасівців “Кredo молодого українця” та брошури “Самостійна Україна”. З цієї нагоди патріотична громадськість за участю Полтавського офісу Українського інституту національної пам’яті влаштувала мітинг пам’яті на пошану цього видатного Українця.

Небайдужі містяни зібралися біля будинку Русових на Воскресенському Узвозі у Полтаві, біля меморіальної дошки, встановленої на честь Міхновського. Адже саме в цьому будинку 19 лютого 1900 року він зачитав маніфест “Самостійна Україна”. У ньому із застосуванням юридичних постулатів Микола Міхновський аргументував необхідність побудови самостійної соборної Української держави, назвав її головним ворогом – російський імперіалізм та закликав українців виборювати зі зброєю в руках, “одну, єдину, неподільну, вільну, самостійну Україну від гір Карпатських аж по Кавказькі”.

Мітинг пам’яті відвідали співробітники Державного архіву Полтавської області, обласного краєзнавчого музею імені Василя Кричевського на чолі з директором Олександром Супрунечком, діячі ОУН, заступниця голови обласної ради Лілія Руроева, депутати міської ради Юлія Гордчаніна і Оксана Дрюк. Також на просвітницьке зібрання завітали й активісти Полтавського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка на чолі з депутатом обласної ради Миколою Кульчинським. Він заявив: “Обов’язок полтавців – зробити в цьому будинку музей, аби вшанувати пам’ять як родини Олександра та Софії Русових, так і Миколи Міхновського”. Учасники мітингу одностайно підтримали цю ініціативу.

Модерував мітинг пам’яті регіональний представник УІНП в Полтавській області Олег Пустовгар. “Сьогодні великий день в історії України і в історії Полтавщини. 150 років тому народилася особистість, яку ми беззастидливо називаємо апостолом української державності. Міхновський сформулював ідею державної незалежності України”, – наголосив Олег Пустовгар. Він розповів про місця пам’яті Миколи Міхновського на Полтавщині і процитував уривки з маніфесту “Самостійна Україна”: “Як не можна спинити річку, що, зламавши кригу навесні, бурхливо несеться до моря, так не можна спинити нації, що ламає свої кайдани, прокинувшись до життя”.

Про життєвий шлях Миколи Міхновського, зокрема в Полтаві й Лубнах, вів мову знаний полтавський історик, очільник міської “Просвіти”, заступник директора Державного архіву Полтавської області Тарас Пустовіт. Ігор Процай, депутат Полтавської обласної ради, переконаний, що популяризація державотворчих ідей Миколи Міхновського нині є важливою як ніколи: “Це є вагомим складовою українського історичного фронту, особливо нині – під час

народної російсько-української війни. Адже українська нація героїчно чинить опір російським окупантам, вкотре у своїй історії відстоює свою самобутність і Незалежність”.

Завершився захід поезією поетеси Людмили Пономаренко, яка зачитала слова присвяченої Міхновському авторської пісні “Кайдани духу”.

Полтавський офіс УІНП
(за матеріалами соціальних мереж)

Галина ВОЛОЩУК,
просвітлянка, викладачка кафедри
філології Коломийського
навчально-наукового інституту

У Коломийському навчально-науковому інституті провели молодіжну Хресну дорогу. Статті читали студенти спеціальностей “Початкова освіта”, “Середня освіта (українська мова і література)”, “Середня освіта (фізична культура)”. Очолити молодіжну Хресну дорогу духовний наставник студентської молоді отець Володимир Гуменюк.

“Мала давню мрію: провести Хресну дорогу, складену з віршів першої галицької поетеси Уляни Кравченко (18 квітня 1860 р., м. Миколаїв Львівської обл. – 31 березня 1940 р., м. Перемишль). Мрія нарешті здійснилася цієї весни”, – розповіла доцентка кафедри філології Галина Волощук.

Хресну дорогу зі збірки релігійної поезії Уляни Кравченко “Caritas” підібрав і упорядкував отець Павло Поточний, книга вийшла до 65-ліття відходу у вічність Уляни Кравченко 2012 року в Перемишлі (видавництво “Софія”). “Ісус Христос – Син Божий на те став одним з нас і поєднав нашу людську природу зі своєю, тим

Молодіжна Хресна дорога

самим з’єднався з кожним з нас. Хресний хід містить в собі антропологічні і екзистенційні мотиви. Прекрасно це описує наша велика поетеса Уляна Кравченко на ниві глибоких слів у своїй поезії. Молячись словами Уляни Кравченко, якій життя не щадило болю і терпіння, маєте змогу по частині відчуті цей трудний шлях змагань за щастя, а в кінці завершити його, згідно з нашою вірою, Воскресінням”, – зазначив

у передмові до збірки Уляни Кравченко “Хресна дорога” архієпископ Іван, митрополит Перемисько-Варшавський.

Назва збірки “Caritas” Уляни Кравченко, очевидно, походить від латинського прислів’я: “Deus caritas est” (“Бог є любов”).

Збірка “Caritas” була видана в 1935 р. накладом “Загальної книгозбірні” спочатку в Львові в друкарні “Біблос”, а згодом

і в Коломиї – у 1938 р. видавництвом “Жіночої долі”. Кожен вірш Уляни Кравченко – це її постійна увага до глибоких релігійних переживань, які зароджують у душі людини зацікавленість життям тих християнських святих, які покладали його на вівтар гуманістичних ідей, а тому спроможні виховати в людині почуття добра, здатність до гуманних взаємовідносин.

*Душею я обняв вас, мільони,
обняв усіх...*

*Ви всі в душі моїй –
в моїй душі усі, – а я в чий?*

*Що знаєте ви про любов,
що знаєте про біль душі моєї?*

*У боротьбі тяжкій – який я одинокий...
 (“Gethsemane”)*

Власне святу Пасхи у збірці “Caritas” присвячено декілька творів, різних за способом репрезентації ключової в християнстві таємниці Воскресіння, яка не тільки відрізняє його від усіх інших світових релігій, а й дає людству унікальну змогу досягти стану відродженого духа.

Дякуємо студентам Коломийського навчально-наукового інституту за чуттєве прочитання Хресної дороги, шира подяка отцю Володимирові за цінну науку для молоді в час Великого посту.

У Нью-Джерзі вшанували захисниць України, бранок російських окупантів

Валентина ШЕМЧУК,
членкиня Союзу українок Америки,
м. Нью-Йорк
Фото Оксани Сорочан

У місті Випані, штат Нью-Джерзі, на зібранні “Докази та досвід насильства Росії у війні проти українців: активістська позиція” свідчили цивільні полонені Ірина Довгань – керівниця мережі SEMA Ukraine, Людмила Гусейнова – членкиня правління Global Survivors Fund та Анна Олсен – військовослужбовиця, старша бойова медиківка 36-ї бригади морської піхоти, бранка російських окупантів.

Подію, яку організували Округа Нью-Джерзі Союзу українок Америки та Світова федерація українських жіночих організацій, відрікли голова Округи СУА Оксана Коник, модерувала головна представниця СФУЖО в Економічній і соціальній раді ООН докторка Марта Кебало. Звернення до учасників зібрання віце-прем’єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, глави делегації Уряду України на 67-й сесії Комісії ООН зі становища жінок Ольги Стефанішиної представив керівник Служби віце-прем’єр-міністра України Дмитро Каплун. Доповідачі наголосили на критичній необ-

хідності створення спеціального міжнародного трибуналу для переслідування злочинів Росії: агресії, геноцидального насильства та звірства використання згвалтування як зброї у війні.

Це стало головною темою виступів Катерини Левченко – Урядової уповноваженої з питань політики гендерної рівності, Олександри Голубова – Генерального консула України в Нью-Йорку, Маріани Третяк – референтки з адвокатури США. Про складні передумови визнання сексуального насильства в умовах війни злочинним розповіла радниця з гендерних питань Командувача Сухопутних військ Збройних Сил України Оксана Григор’єва. Після її виступу відбувся перший показ у США фільму “Сексуальне насильство російської армії в Україні”, створеного Молодіжним центром Атлантичної ради України, Національною академією Служби безпеки України та Командуванням Сухопутних військ Збройних Сил України.

Слово глибокої шани захисницям України від російських окупантів, колишнім полоненим військовій Анні Олсен і цивільним Людмилі Гусейновій та Ірині Довгань виголосила заслужена працівниця культури України Валентина Шемчук і присвятила відданим донькам України по-

Під час панельної дискусії Анна Олсен (зліва), Валентина Шемчук, Людмила Гусейнова

езію “Затулить собою небо сине!”.

Квітами привітали захисниць України організатори. Приїзду Людмили Гусейновій та Анні Олсен з адвокатською метою до США сприяла Медійна ініціатива за права людини. Ірина Довгань увійшла до складу урядової делегації. У зібранні взяли участь члени делегації Уряду України: Уляна Токарева – заступниця міністра соці-

альної політики України, Тетяна Бережна – заступниця міністра економіки України, Зорян Кісь – другий секретар департаменту міжнародних організацій МЗС України, Ольга Перунова – заступниця начальника Управління моніторингу дотримання прав людини МВС України, Євгенія Кравчук – заступниця голови комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики, Яна Любимова – заступниця керівника Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Ярослава Сочка – перший секретар Постійного представництва України в ООН, Ольга Герасим’юк – Голова Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення, Галина Жуковська – старший референт Апарату Уряду уповноваженої з питань політики гендерної рівності, Катерина Приймак – заступниця голови громадської організації “Жіночий ветеранський рух”, Галина Мещерякова – програмна спеціалістка ООН – Жінки в Україні, Павло Замостян – заступник представника Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні та експерти Фонду Євгенія Лук’яненко і Сергій Ніжинський. Зібрання у Випані ще раз заявило світові про звірства російських окупантів в Україні та закликло до покарання агресора.

“За тих історичних реалій підпільний національно-визвольний рух, на який влада нанесла тавро “бандерівський”, був приречений”.

Аристократка духу – каторжанка

За що арештували юну артистку Буковинського хору та як вона розплатилася з московією за свій “злочин”

Цієї весни виповнюється 100 років від дня народження Надії Лукаш із мальовничого буковинського села Банилів над Черемошем біля Вишніці – талановитої артистки Буковинського ансамблю пісні і танцю, яку в 1948 році, замість гастролей до Києва, відправили в Сибір. На довгуну висилку, без права повернення до рідного краю.

Одна з мільйонів молодих доль, понівечених комуністсько-більшовицькою системою під гаслами “радянської”, “комуністської” та “денацифікації”.

Микола ТИМОШИК,
доктор філологічних наук,
професор, журналіст

**Не почуті, не пізнані,
не пошановані**

За радянських часів до всіх, кого звинувачували у зв'язках з ОУН-УПА, влада через свої засоби масової інформації формувала однозначно негативне ставлення. І коли ці відчайдухи, відсидівши на каторзі свої, здебільше чверть-столітні, терміни нібито власного покаяння та непрямыми дорогами, як у випадку з героїнею цієї розповіді, поверталися нарешті додому, громадська думка не була готовою по-людськи прийняти їх. Бодай зрозуміти, вислухати, допомогти.

Не виявилася готовою вчасно порушити цю тему й наша така звана національна журналістика олігархічної доби, з якої попередні власники уперто й системно вичавлювали все національне, патріотичне, правдиве.

З певною долею запізнлого каяття перед героїнею цієї розповіді, з якою в кілька коротких приїздів на Буковину пощастило спілкуватися, роблю це тепер. Шкодою, що не знайшов часу, поки живою і при здоровій пам'яті була Надія Матвіївна, розпитати в деталях її життєську епопею. Низку незнаних фактів і деталей вдалося оживити з розповідей її найменшого брата Остапа. Йому на час висилки в Сибір батька і старшої зведеної сестри, в 1947-му, був лише один рік. Та він, уже дорослим, почув і серцем сприйняв їхні сповіді. Саме завдяки цьому нитка роду не обірвалася.

Свої уривчасті сюжети з тієї молодості вона зазвичай викладала тихо, в яскравих картинках, із ледь помітним присмаком журби й смутку. Але не було на її обличчі ні сердитості, ні обізленості, ні жалю, ні осуду.

То промовляла аристократка. І цього величавого духу, успадкованого генетично від таких же величних, воістину аристократичних батьків, не могли витравити, розчавити інтелектуально убогі, національно кастрані комуністсько-більшовицькі – носії руйнівного світу.

Арешт напередодні гастролей

“Арештували Надю Лукаш!”

Ця новина, як раптовий тріск весняної громиці у блакиті Чумацького Шляху, приголомшила репетиційну залу Буковинського ансамблю пісні і танцю квітучої пори кінця травня 1948-го.

Ніхто в новому творчому колективі, який лиш формувався, не йняв віри. Були певні, що сталася прикра помилка, що Надя ще встигне на генеральну репетицію. А вже за пару днів ансамбль рушав на перші, особливо відповідальні гастролі – до Києва. Та як же без тієї, у якій був

направду голос від Бога? Вона ж так мріяла побувати в українській столиці...

Відколи цю синьооку красуню-русявку із вишніцького Банилова запросили до новоствореного професійного ансамблю, своє майбутнє приміряла до ритму життя цього колективу. Тишилася з того, що буде серед небагатьох, хто по всій області, республіці, ба більше, по всьому СРСР представлятиме образ осібною в Україні буковинського краю. Того, який емоційно й барвисто постає перед глядачем і слухачем із пісень і танців, народжених у цій земній раю красивих юнаків і дівчат у дивних національних ношах. За час концертів містами й селами області вже встигла помітити, як ніби намагнічується якоюсь дивною енергетикою глядацька зала, як ясніють лица тих, хто приходив чи приїздив подивитися на цю неповторну виставу краси й талантів Буковини.

...Надії Лукаш на пору арешту виповнювалося 25 літ. Перша пам'ятна дата розквітлої юності. Перший самостійний відрізок дівочої долі. Та раптом із відкритих настіж дверей цієї пори її доля постала не в оновленій перед гастрольми барвистій буковинській ноші, а в брудній робі каторжанки. З написаною чужинською мовою казенною довідкою “врага народа”, із застрашуючим кожного стрічного статусом довічної виселенки-вигнанки з рідного дому, без права повернення колинебудь на Батьківщину.

Хто така Надія Лукаш?

За що вона “провинилася” перед радянською владою?

Чому така “довічна винагорода” від держави?

Уроки життя в патріотичній родині

По материній лінії Надя Лукаш – із дому відомих на весь Вишніцький повіт Шандрів. Їхнє велике обійстя з просторим будинком ще з австрійських часів, із садом, полем і лісом довкруг Скляної Гори мальовничого Велавчого (перейменованого рад-

янською владою 1946 року в неоковирну назву Коритне) віддавна показувало себе лише з гарного боку. Лише добре чулося про газдів та дітей того маєтку. Маминна бабуся Марія походила з українізованої польської шляхти. Її брат Володимир був відомим фаховим інженером. Недарма багато літ користався апартаментами на всю родину на верхнім поверсі знаного залізничного двірця в Станіславові, бо начальникував над усім відділком станіславської залізниці. Дядьки мамі Ольги Денис-Деонісії та Зибко-Євзібії Шандри у чині офіцерів австрійської армії пройшли всю Першу світову війну. Родина Шандрів завжди була прихильною до українських громадських патріотичних об'єднань, зокрема “Просвіти” і “Чорноморців”. Чоловіки з цієї родини – чоловіки активісти і спонсори відділень цих організацій у Вишніці та Вашківцях.

Патріотичний український дух за всіх влад краю завжди жив і в родині батькової гілки роду Лукашів з кіцманських Іванківців – спредковів були селянами. Але, казали в селі, селянами особливими. Бо найменший їхній син Матвій (майбутній батько Надії) своєю здібністю і невпинною працею досяг нечуваного доти в селі – закінчив Віденський університет, отримав там диплом за спеціальністю “німецька філологія”. А що любив до безміри свій край, то не захотів скористатися з пропозиції продовжувати наукову кар'єру у Відні, а повернувся на Буковину. Став учителювати у довколишніх селах. Найдовше – в Долішньому Шепоті, згодом – у Банилові, де його незабаром призначили директором школи. Там і створив сім'ю, одружившись із Ольгою Шандро із сусіднього Велавчого.

Можна лишень уявити, яке виховання отримували в цій родині троє дітей Матвія і Ольги Лукашів, найменшою з яких була Надія, народжена 1923 року...

Надіна мама померла молодю. Але встигла передати своїй

Надія Лукаш на кам'яних копалинях у Магадані. 1960-ті роки

третій дитині не лише добрі манери, а й інші чесноти роду, з-поміж яких – відчуття гордості та відповідальності. Перед родиною і Батьківщиною.

Вдруге батько одружився перед війною, і сім'я незабаром поповнилася ще трьома дітьми. Звісно, що Надя стала для них і сестрою, і нянькою. Отож, у скрутний час вона готова була присвятити себе великій родині. Та доля розпорядилася по-іншому.

“Запалювати молодь на боротьбу з большевизмом”

Взята за підзаголовок цієї частини есею фраза – із “Звернення воюючої України”. Це один із рідкісних натепер підпільних документів ОУН-УПА, який на початках Другої світової війни таємно передавався з рук в руки на окупованих німцями українських територіях, а після завершення війни, в новій редакції, поширювався вже і на еміграції, і на теренах підрадянської України.

На початку війни провідники Організації українських націоналістів вміло вибудовували мережу підпільної пошти, до якої залучали передусім дівчат. Підозр до таких у німців майже не було, бо як уявити тендітне дівча з автоматом чи гранатами в руках?

Надія Лукаш уперше довідалася про спосіб поширення таємної вервечки інформації, що жила скоординовані дії підпільників через місцевих зв'язкових, від старшого брата Олега. Він записався в ряди ОУН ще до війни і незабаром став одним із районних провідників цієї авторитетної серед місцевого населення організації. Запропонувала відразу свої послуги. Змалку звалася на кутку бідною, не боязливою, до того ж уміла бути і переконливою, і винахідливою. Олег, після довгих вагань, увів молодшу сестру в курс справи, але в загальних рисах – без прізвищ, адрес, змісту шифровок. Зтім головний правильник мала засвоїти на все життя: за будь-яких обставин, навіть перед загрозою смерті чи нелюдських тортур, не видавати своїх, не називати жодного реального прізвища.

Так вона стала зв'язковою ОУН-УПА. Одна з небагатьох буковинок, через яких лучився постійний обмін інформацією та узгодження дій підпільних

підрозділів між Буковиною і Галичиною. Засвоїла всі деталі небезпечних переходів через Черемош. Один був офіційний – через контрольований німцями міст між Вишніцею та Кутами, інший більш ризиковий – у брід між буковинським Баниловим та косівськими Попельниками. Останній був простіший у суху пору, коли завжди норавливий Черемош знесиловався від маловоддя.

Легенда для німецької комендатури “їду до родичів” добре спрацювала, коли батько перебрався з Банилова до Попельників – працював там деякий час перекладачем із німецької.

Після перших “чисто” виконаних завдань Надії стали доручати “транспортувати” і важливіші донесення, і на дальші відстані. За рекомендацією брата її включили до складу однієї із похідних груп ОУН-УПА на східну Україну. Найглибше на схід поза Дністром, куди її закидала доля в 1943-му, був Муровано-Курило-вещький район на Вінниччині. Тоді вона не могла знати, що після війни там рятуватиметься від переслідувань радянської влади махуча з трьома молодшими дітьми. Господарка того дому, син якої працював по війні міліціонером у районному відділку, не могла й догадуватися, що біженка з Буковини – дружина засланого в вибір “ворога радянської влади”.

Дорогою батька

Упродовж усієї війни ангеліохоронці були для Надії рятівним покровом її ризикової місії. По війні певний час уникала частого виходу на люди. Аж поки не прочитала в місцевій пресі повідомлення про конкурсний добір до хорової капели “Буковина” молодих і талановитих дівчат і хлопців. Влада робила спробу повернути цьому творчому колективі статус ансамблю пісні і танцю, на який офіційний Київ дав дозвіл ще 1940 року.

Тоді Надія відважилася вийти з тіні й податися в артистки. Вона легко пройшла і три професійні тури відбору, і перевірку місцевого НКВС на лояльність. Попервах навіть не вірила, що її зарахували в штат.

Починалася нова сторінка її молодого життя, у якій не мало би бути місця для тривоги і страхів про прихід нічних гостей. Однак сталося не так... За тих історичних реалій підпільний національно-визвольний рух молодих українських патріотів, на який влада нанесла застрашуюче тавро “бандерівський”, був наперед приречений.

Перший сигнал про появу темної смуги, що розширювалася на очах, пролунав восени 1947-го. Арештували батька.

Батьки Надії – Матвій та Ольга Лукаші (п'ятий і шоста зліва направо) серед патріотичної молоді на Скляній Горі Велавчого. 1920-ті роки

“Прошу не жаліти нашої змарнованої молодости.
Ми самі вибрали цю дорогу і терпеливо зносимо її.
Я ніколи не жалію того, чого повернути не в силі”.

Влада інкримінувала багатолітньому директору Банилівської школи, авторитетному на весь район учителю й батькові шістьох дітей співпрацю з німцями. За те, що був у них перекладачем, і за те, що улюбленою його спеціальністю на все життя стала німецька мова і література.

Починалася низка допитів. Оскільки крім перекладацької та учительської праці з дітьми і селянами за Матвієм Лукашем більш нічого компрометуючого “не числилося”, енкаведисти вдалися до випробуваного методу застрашування і покарання вільнолюбивих буковинців. Від нього вимагали небагато: просто назвати 30 прізвищ мешканців села й округи, які не були лояльними для радянської влади. Обіцяли за складений список відпустити. Можна лише здогадуватися, що чекало на ті родини, прізвища яких би назвав. З таких системно складалися списки для виселення в Сибір.

Інтелігент у першому коліні, інтелектуал із професійним вишколом одного з найавторитетнішого університетів Європи, вихований на кращих зразках світової класичної літератури, Матвій Лукаш не міг цього зробити. І в перший, і в другий, і в третій свій допит він не виказав нікого.

За таку самодостатність у поведінці більшовицька влада карала особливо жорстоко. 25 років сибірських таборів видалося судовій феміді замало для цього “рафінованого інтелігента”. Вона вирішила взятися за його доньку. Тим більше, що саме в тій порі ім’я Надії Лукаш з’явилося в одному із зізнань “числа 20-ти” з вуст її колежанки, яка потрапила в застінки НКВС і зламалася.

Сповідуючи переказаний братом правильник поведінки оунівця, Надія в час неодноразових допитів не схибила. Не назвала жодного зв’язкового зі свого оточення. Не купилася й на обіцянки енкаведистів помилувати після заповнення “списку 30-ти”.

Для батька і доньки процедура засудження і відправки в Сибір була однаковою і здійснювалася з різницею в часі якихось кількох тижнів. І маршрут був однаковий. Із чернівецьких казематів НКВС до залізничного вокзалу. Там ще від 1940 року із завидною періодичністю формувалися ешелони (також із Станіслава, Львова, Рівного). Тамтешні мешканці прозивали такі потяги “тваринозамами”. І напрямком був для них однаковий — через кілька зупинок на сибірських мерзких болотах до Магадану.

Втім, були дві відмінності. **Перша.** Батько отримав 25 років таборів суворого режиму, маючи шанс, як виживе, повернутися на старість — у сподіванні побачити живими своїх дітей. Вирок же для Надії — висилка в Магадан пожиттєва, без права повернення в рідні краї.

Друга. Проводжати на вокзал Матвія Лукаша прийшла дружина з трьома дрібними дітьми: найменшому, Остапові, на ту пору був лиш рік, Зірці — три, а Дарині — п’ять років. Надію в сибірські “засвіти” не проводжав ніхто: старша сестра Орися померла кілька літ перед тими подіями під час пологів, про долю брата Олега на той час не знала нічого...

У цій частині розповіді про Надію Лукаш уникну відтворення навіть найменшої частини того вертепу мерзенності, аморальності, горя і сліз розпачу у Магадані — своєрідній столиці знеславлених, принижених, обмовлених, несправедливо засуджених

комуно-більшовицькою клікою, але ніколи не впокорених особистостей. Переважна їх більшість були з України. “Злочини” цих людей перед новою владою полягали у тому, що мали гідність і честь, що не могли чинити проти власної совісті, що пам’ятали заповіді своїх батьків, що любили свій рідний край, залишалися вірними мові і вірі своїх пращурів.

І ніби відплата за пережите, з настанням хрущовської відлиги доля посилає шанс Надії Лукаш перейти зі статусу “засуджена” у статус “вільна поселенка”. Це сталося можливим у випадках, коли молоду арештантку захоче посватати хтось із вільнонайманих. Таким виявився колишній військовий пілот із Сталінградської області Юрій Нікулін. Після демобілізації він поїхав на Магадан заробити грошей. Влаштувався бульдозеристом на одній із магаданських дільниць валок лісу, закріплений за висильними українцями. Там і зустрів Надію.

Кінець магаданської історії

Магаданська історія її життя тривала аж до кінця 70-х років.

Від тої пори жила мрією про повернення на Буковину. І мрія та поступово, кількома етапами, таки набувала реальних обрисів. На початку зачепилися за Росетовську область, де мешкала мати Юрія. Однак пробули там недовго: свекруха категорично не прийняла невістку. І це пришвидшило новий відрізок життєвого шляху — український Донбас. То було єдине місце, де влада дозволила колишній бандерівці та її чоловікові-росіянину придбати кооперативне житло. Отож, на понад десять літ місцем нової прописки став Краматорськ. А вже після розвалу СРСР, на початку 90-х, вдалося через потрібний варіант (Краматорськ — Тернопіль — Чернівці) повернутися в рідні краї. Хоча чоловік усіяло опирався їхати на чужу йому сторону...

На схилі літ доля встигла подарувати Надії Матвіївні ще одне досить сильно приємне емоційне пережиття — вивела на живий слід її улюбленого старшого брата Олега.

Пів століття не знала про нього нічого від тієї пори, коли востаннє бачилася на явочній квартирі у Кутах на початку 1944-го. Він тоді мало не силоміць тягнув сестру за собою — на захід, разом ступити на нелевні, але рятівні за тих обставин еміграційні дороги. Звісно, вона категорично відмовилась, бо перед очима постали зовсім маленькі зведені дві сестрички і шойно народжений братик Остап. Хто їм допоможе? Останні братові пророчі слова десятиліттями пекли її душу: “Надійко, совети тебе все одно відкриють. І ніколи не пробачать. Тікаймо зі мною!”

Багато років братова щирість і теплота, любов і опіка гріла часто задубілу від лютих магаданських морозів душу. Він таки вижив у тому страшному двобої озброєних до зубів кількох загонів енкаведистів і горстки одержимих ідеєю незалежної України вояків УПА біля однієї із останніх криївок під Вишницею. Після місяців тулачок розбитими воєнними дорогами Європи Олег Лукаш опинився в одному з таборів Ді-Пі американської зони окупації в німецькій Баварії.

Під кінець 40-х, коли ті табори стали під опікою ООН розформовуватися, думка про можливість вороття додому остаточно померла. Перед ним відкривали-

ся обриси лише двох заокеанських берегів: один американський і другий — австралійський. Він чомусь вибрав другий...

Довідавшись через Міжнародний Червоний Хрест про долю сестри, Олег Лукаш за роки формальної Української незалежності так не відважився приїхати в Україну, але зміг “пробити” запрошення та оплатити дорогу до себе Надії. Вона таки здійснила ту довгу, тримісячну, майже чи не навколосвітню морську подорож. Встигла побачити живим свого брата й наговоритися з ним...

“Я сильніша, ніж можна було думати...”

З вікна її нового помешкання на старовинній вулиці Руській у Чернівцях відкривалися помережані буйно-зеленими верболозними смужками широкі вирви-заплати швидкоплинного Прута, в який вище Вашківці вривався холодним струменем вільнолюбний дух річки її дитинства — легендарного Черемоша. І вона відчувала той дух краєчком свого згорьованого серця, яке ніби сильнішало, молодшало, бо пришвидшено переганяло збуджену струнами юності кров.

Не маючи власних дітей (її жіноче здоров’я погубив ненавистний Магадан), пані Надія свою нереалізовану материнську любов перекладала на племінниць, братових доньок Оксану і Олену.

Втім, тішитися неймовірно захопливими пейзажами зі свого давно омріяного власного дому на рідній Буковині довелося недовго. Спочатку помер чоловік Юрій, а потім почало підкошувані пошматоване сибірськими морозами власне тіло. Поступово її очі покидав зір, аж допоки зовсім не осліпла. Затим відмовили ноги... Коштів на дороге ліки чи пристойній санаторії в неї не було.

Її так ніколи ніхто й не запрошував на якісь публічні зустрічі — ні в школи, ні в трудові колективи, ні на будь-які інші імпрези нових українських свят. Не розпитували, не записували, не фотографували. Така собі ходяча енциклопедія людського духу, така нерозкрита магнетична скриня патріотизму, доброти й людяності виявився в нашому до безміри спрагматизованому і збайдужілому середовищі не потрібною.

Не дійшли руки і в державі до таких, що на очах відходять у засвіти не пізнаними, не пошанованими, не уславленими...

***

Свого часу посестра Надії Матвіївні, також колишня зв’язкова ОУН-УПА і також чвертьстолітня каторжанка таборів ГУЛАГу галичанка Іванка Машак-Пшепюрьська на запитання, чи не шкодує за тим, що так склалося життя, сказала в одному інтерв’ю: “...Прошу не жаліти нашої змарнованої молодости. Ми самі вибрали таку дорогу і терпеливо зносимо її. Я ніколи не жалію того, чого повернути не в силі. Тут побачила і зрозуміла, що таке життя і труд людини... Я сильніша, чим можна було думати...”

Переконаний, що під цією емкою і промовистою цитатою могла б підписатися і колишня артистка Буковинська ансамблю пісні і танцю, зв’язкова ОУН-УПА і каторжанка сталінських таборів ГУЛАГу на Магадані, фактично, а не формально, видатна натепер буковинка Надія Матвіївна Лукаш.

Село Велавче Вишницького району на Буковині — Київ

“Лис Микита”, “Оса” і “Хрін”: гумор ОУН і УПА як пропагандистська зброя

Український національно-визвольний рух 1940–50-х рр. потужно задіявав не лише зброю, а й слово, пропаганду, гумор. Навіть в екстремальних умовах повстанці не забували жартувати. Зокрема, упівці активно використовували гумор як агітаційний матеріал.

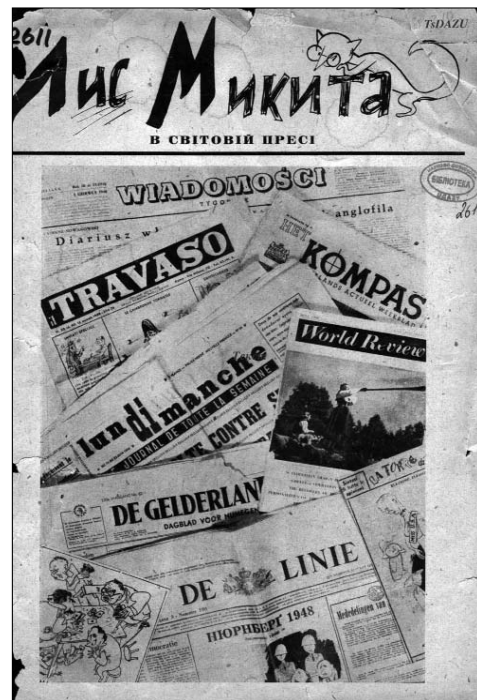
“Під землею виростає, кого треба припікає”

У 1940–1950-х роках друкувалося чимало видань української підпільної сатири. “Оса” — таку назву мало гумористичне видання проводу Організації Українських Націоналістів (ОУН) на західноукраїнських землях. Побачило світ у листопаді 1942 року. ОУН цього Подільського краю у 1947–1949 роках видавала сатиричний гумористичний журнал “Хрін”, на першій сторінці якого був підзаголовок: “Під землею виростає, кого треба припікає”. У 1949 році ОУН випустила й поширила два числа збірки гуморесок “Двигнем”, а у 1948 році побачив світ кварталний сатирично-гумористичний журнал “Журнал” та гумористичний журнал “Жорна”.

За редакцією полтавця з Переяславщини Петра Власовича Василенка-“Волоша” та його соратників у 1945–1946 рр. для загонів Української повстанської Армії (УПА) у Закарзонні видавався сатирично-гумористичний журнал “Лісовик”. У журналі куреня УПА “Журби”, що мав назву “Повстанська кропило” (грудень, 1944 — січень, 1945), крім дотепних карикатур та сатиричних малюнків, публікувалися дописи й вірші. Українська інформаційна служба видавала журнал “Щоденні вісті”, що був теж добре ілюстрований карикатурами.

Часопис політичної сатири “Лис Микита”

Цю героїчно-творчу естафету кращих підпільних українських публіцистів та сатириків з-під стягу ОУН та УПА продовжили в повоєнні роки видавці, працівники, редактори, карикатуристи у знаменитому часописі політичної сатири “Лис Микита”. Він продовжив славу традиції політичної сатири часів Другої світової війни в Україні, яка згодом була принесена провідними діячами організованого українсько-

го визвольного руху з-під стягу ОУН, УПА та Української Головної Визвольної Ради (УГВР) разом із закордонними місіями та рейдами цих угруповань на Захід. Під час Другої світової війни і в перше повоєнне десятиліття ОУН, УПА та УГВР видавали усі разом близько 90 періодичних й неперіодичних видань, із них дев’ять можна віднести до профілю політичної сатири.

“Лис Микита” як український журнал політичної сатири вже на еміграції мав порівняно велику кількість передплатників, а рівень його мистецького оформлення та якості пропонованих матеріалів був такий, що не лише читачі, а й фахівці сміливо зачисляли б його до найкращих світових видань такого типу. Понад те, окремі статті, памфлети, шаржі, анекдоти та карикатури з цього часопису передруковували не тільки українські еміграційні видання, але й поважні іноземні журнали та газети з Великої Британії, Франції, Нідерландів, Польщі, Німеччини, Італії.

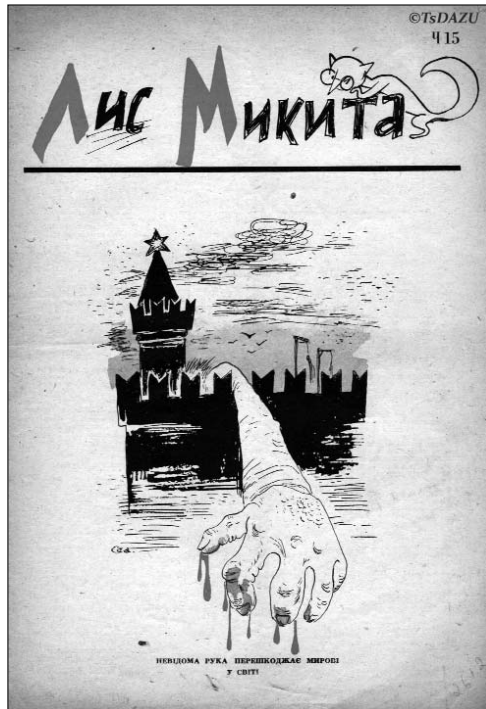
До карикатур були додані статті про Україну, її героїчну боротьбу й національну культуру. Журнал зумів нав’язати живі зв’язки з демократичною іноземною пресою й у такий спосіб за досить короткий час було зроблено досить багато для пропаганди української визвольної справи за кордоном. Останні числа часопису вийшли з друку вже 1990 року. У Мюнхені побачило світ цілих 26 чисел журналу “Лис Микита”.

Полтавський офіс УНП (за матеріалами книг та публікацій

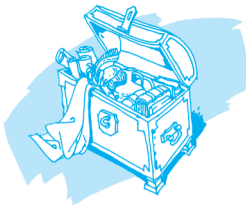
Олександра Панченка, доктора права, приват-доцента Українського Вільного Університету, Мюнхен)

Світлина з архіву Олександра Панченка

На фото: “Лис Микита” у світовій пресі. Мюнхен, 1948 р.

“Фантастичні образи казкових птахів, народжені уявою народних майстрів, переносять глядачів у яскравий світ дитинства”.

“Летить, соловейки, на нашу земельку”

У Музеї історії Києва відкрито унікальний проєкт “Пташок викликаю з теплого краю”, створений на основі фондів Національного музею народної архітектури та побуту в Пирогові. Виставка стала знаковою подією в культурному житті Києва і щодня збирає велику кількість відвідувачів.

Проєкт задумувався кілька років тому, вже навіть були названі дати відкриття. Однак спочатку завадила пандемія, а минулого року — початок Великої війни. І все ж бажання показати людям багатющий світ українського культурного пласту, пов’язаний із птаством, зрештою здійснилося!

“Ми зараз помічаємо речі, яких раніше не помічали. Уважніше слухаємо пташок і сердечніше відгукуємося на красу. Ми глибше відчуваємо радість від спілкування з природою і мистецтвом”, — ділилися враженнями відвідувачі виставки, які спеціально прийшли минулої неділі на авторську екскурсію дослідницької народної культури, кураторки цього дивовижного проєкту Оксана Гордієць.

Наскрізним мотивом експозиції виставки є образ птаха в народному мистецтві. Тут можна побачити предмети з фондової збірки НМНАП України — від другої половини XIX ст. і до нашого часу, які ніколи не експонувалися.

Ми захоплювалися розповідь, переплетену піснею у виконанні пані Оксани, і з радістю відкривали для себе величезний світ української культури, пов’язаний із птахами, правдивою традицією закликати птахів з вірю, пекти “жайворонки”, шанувати птаство і творити навколо красу з пташками — на рушниках, картинах, посуді, сорочках, іграшках, писанках. “Люди, що творять таку красу, — святі. Без них ми були б рабами. А Майстри тримають нас у бажанні бути українцями. І жити піднесено”, — наголошує пані Оксана.

І ми розуміємо, що жити піднесено означає творити прекрасне. “Бо не любить серце, не помічаюче красу”, — казав наш мудрий Скворода. З великою любов’ю до Українського Світу і Роду була створена і продумана до найменшої деталі пані Оксаною Гордієць ця розмаїта виставка.

Вона створює враження ідеального простору, у якому все Рідне. У якому вільно літається птахами і щасливо живеться людям. У якому зібрався Рід наш увесь, очікуючи птахів з далекої дороги. Ця виставка заряджає енергією сонця і любові, яку вкладено в кожний експонат, що оживає, закликаючи весну і нашу Перемогу. Дякуємо організаторам!

Сьогодні пропонуємо читачам “Слова Просвіти” версію авторської екскурсії пані Оксани Гордієць, яка стала основою каталогу виставки. Проте наголошуємо, що жодна екскурсія не повторюється, щоразу до неї влітаються нові мотиви й нові цікаві приклади. Бо Українське Дерево Буття — невичерпне! Як і знання, які несе нам пані Оксана, натхненно організовуючи подібні виставки, наприклад, “Кохайтеся, чорноброві...”, про яку розповідав наш тижневик.

Правда життя — у творчості, вважали наші предки. І натхненно оздоблювали навіть ярма для волів. По правді творчості живе природа, не питаючи нікого, як творити. І розбиває рибою-щукою лід, і приносить тепло на крилах синьою ластівки, і Ярилом зіграє землю для зернятка. Оксана Гордієць вважає правдивим світом українську культуру як Книгу Буття. За її правдою — не напказ і непідробно — живе пані Оксана. У мегаполісі вона пече запашні “жайворонки”, разом із гуртом “Рідна пісня” вже понад 30 років співає прекрасні пісні, у яких барвінок стелиться, орел літає, а вода освідчується козаку в коханні. Вона читає вишивку і писанку як абетку Всесвіту і перекоує вкотре, що розписане яйце чи вишитий рушник — це закодована мудрість нашого древнього Роду. Якого не можна цуратися. Від якого гріх відриватися. Який треба знати і любити, як Україну! І ми їй віримо, як у Перемогу!

Галина ДАЦЮК, журналістка

“Пташок викликаю з теплого краю...”

Уже понад рік в Україні триває гостра фаза страшної російсько-української війни, в якій наш народ виборює своє життя на одвічній землі, право на майбутнє своїх дітей. Вірні сини і доньки України ціною власної крові боронять Вітчизну, на полі боїв ми втрачаємо найкращих. Надзусилля суспільства, довготривала напруга й накопичена за час війни втома загострюють наші відчуття. Рятують беззаперечно віра в Перемогу України. Здається, що вона має прийти одночасно з перемогою світла і тепла над холодом і зимовим мороком.

Оксана ГОРДІЄЦЬ, провідна наукова співробітниця Національного музею народної архітектури та побуту в Пирогові

Переможниця Весна

Мабуть, ще ніколи нинішні покоління українців так не чекали на прихід весни, на пробудження всього живого від зимового сну. Непроста, сповнена трагічних сторінок історія України віками гартувала дух нашого народу, але не знищила його чутливої душі. У народній уяві народжувалися яскраві світлі образи, які надихали на життя й боротьбу. Переможниця Весна постала прекрасною юнкою у вінку з квітами в руках, в оточенні птахів. На неї чекають: дівчата закликають її піснями-веснянками, діти зустрічають обрядовим певичом у вигляді жайворонків, пташки співіають своїм співом про її прихід.

Календарна обрядовість весняного циклу складається з обрядодій, поклоняних сприяти приходу весни. У народі завжди по-особливого чекали на повернення перелітних птахів із Вірію-Раю, де перебувають святі душі дідів-прадівів, куди відлітають світлі душі Героїв. Наділені Богом надприродними силами, здатністю долати простір і час, а також межі між Явним і Нав’їм світами, птахи приносять людям благословення предків, віщують їм щедрий врожай, приплід, добро, здоров’я і радість мирного буття. Дзвінко, злагоджено лунають над землею одвічних хліборобів дитячі голоси:

*Пташок викликаю з теплого краю.
Летить, соловейки, на нашу земельку.
Спішіть, ластівоньки, насти
корівоньки...*

Образ птаха в українському народному мистецтві став наскрізним мотивом при створенні експозиції виставки, до якої ввійшли музейні предмети з другої половини XIX ст. і до нашого часу з фондової збірки Національного музею народної архітектури та побуту України. Ці картини, рушники, комплекти одягу, вироби з глини, дерева, соломки, писанки представляють усе розмаїття видів декоративно-ужиткового мистецтва, його високу красу й символічне значення, багатство оздоблення й майстерність виконання.

Пересічна людина XXI ст., яка постійно зосереджена на своєму житті, ще рік тому ніби не помічала пташиного співу навколо. Нині ж, коли не лунає сирена повітряної тривоги, коли не чути вибухів, пташиний щебет повертає до життя, наповнює серце радістю. В експозиції виставки весь простір відданий птахам, і з їхньою допомогою твориться особливий,

емоційно забарвлений новий вимір, у якому є місце одвічним уявленням нашого народу, чарівній українській природі і спраглий позитиву, змученій війною сучасній людині.

Птахи наповнюють життям небесну блакить у наївних сюжетах “Свято Сонця” та “Лелека приніс” художника-аматора із Черкащини І. Лисенка, з яких постають картини весняної обрядовості. У роботі М. Тимченко “Гуси в Седневі”, де, здавалось би, у самій назві закладена прив’язка до існуючого на мапі України місця, по якому пройшла рашистська орда, раптом відбувається блискавичний відрив від реальності — і глядач потрапляє в ідеальний Світ, створений нестримною фантазією художника. Гуси, які танцюють шлюбний танок серед квітів на галявині біля озера, оживляють простір казкового сільського пейзажу, усі складові котрого, сплітаючись у дивовижний орнамент, співають гімн життю. Враження підсилюється мажорним звучанням яскравих кольорів і майстерним декоруюванням кожного елемента композиції. І ми вже чуємо знайому мелодію народної пісні: “Гуска гуску доганяє, кожна собі пару має...”, а у свідомості виникають образи, уривки думок і спогадів, які пов’язані з коханням, вибором пари, омріяним життям у парі серед краси досконалої природи.

Подібні емоції і стан замишування дає глядачам знайомство з творчістю Ф. Панка, а саме — цілою пташиною зграєю в його роботах. Уже тільки назви картин говорять самі за себе: “Лебедина вірність”, “Цвіте терен”, “Соняшники і птахи”. Автор малює птахів і квіти. У його підкреслено декоративній художній мові міститься велика палітра засобів для досягнення задуму. Білу голубку, яка уособлює чистоту і наче випромінює сяйво, художник зображує на уквітчаному тлі кольору небесної блакиті, обмежуючи розтяжкою від білого до насиченого блакитного. В інших роботах художник використовує великий масштаб зображень, контрастні, мажорні кольори, співучу лінію контуру й додаткову орнаментацию в межах локальних площин. Веде танок, сплітається довгими граційними шиями пара лебедів і, як завжди, співіає світ про красу, кохання і вірність.

У пейзажній роботі “Хата моя, біла хата” автору за допомогою асоціації вдалося створити одвічну формулу затишку для українців. Стоїть хатинка біла, наче в Раю. Усе довкола складається з безлічі квітів і зірочок: Небо, Земля — весь простір. Там живе щаслива родина, ми знаємо

це напевне, адже народна прикмета підтверджує: щастя оселилося в тій хаті, на якій лелека звив гніздо. Лелека здійснюють надію — приносять в родину немовлят, а щаслива родина має бути багатою на дітей. “При надії” — саме так говорили в народі про жінку, яка невдовзі стане матір’ю. Віра у священність лелеку існує в нашому народі ще з доби трипільців-пелазгів, і це особливе ставлення збереглося до наших днів.

Птахи співали, коли було лишень синєє море

Народні художники творять світ, у якому дійсність постає в художніх образах. І навіть більше — апелюючи до українського ества глядачів, творять на основі спільного культурного досвіду викликає саме ті асоціації, яких хоче досягти. Фантастичні птахи із квітами, народжені уявою народних митців, представлені роботами, створеними в різних техніках. Саме технічні особливості змішаної техніки на основі акварелі з її мінливою прозорістю визначають своєрідність композиції І. Скицюка “Фантазія”. Зображення павича на гілці лишає враження легкості й віртуозності у використанні основних засобів виразності — досить великого модуля впевненого мазка, дзвінкої графічності ліній і контрастних спектральних кольорів.

В українській керамічній традиції образ птаха здавна став одним із найулюбленіших, особливо в розписах тарелей, мисок, танжерів, коли сама форма виробів визначає центральне місце декору, а композиція пишеться в коло. Основний мотив — пташка на гілці або парні птахи на квітці. Стриманий колорит, узагальнення, співуча лінія промалювання елементів характерні для подільської кераміки.

Завжди яскрава і впізнавана косівська кераміка додає характерних барв у різномайтій виставки. Вона представлена виробами відомих косівських майстрів — П. Цвілик, М. Трушика, І. Заячук, Є. Зарицької, І. Угринюка. Неймовірний світ краси, який неначе сповнений звуків пташиного співу, відкривається глядачеві на полив’яних тарелях і дзбанках, розписаних ангобами в притаманній жовто-зелено-коричневій гамі. А скульптурна посуда для вина у вигляді півня, здається, зараз оживе, заспіває і сповістить про схід сонця й початок нового дня.

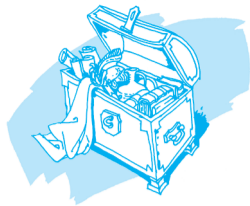
Фантастичні образи казкових птахів, народжені уявою народних майстрів, переносять глядачів у яскравий світ дитинства. Дрібна пластика Ф. Олексієнка зачаровує дивовижністю форм і буянним кольорів. Як дивно він називає іноді свої скульптури — “Снігуронька-пташка” або “Птиця — королева-балерина”. У цих назвах сама сутність образів. На створення характеру працюють усі засоби виразності: пластична композиція, співвідношення мас, деталей, різність фактур і пригломшливе покриття контрастними поливами, декоративність яких підкреслена найпростішими орнаментальними мотивами.

Здавна птахів вважали священними істотами, пов’язаними з небесним і підземним світами, а водоплавним птахам

Оксана Гордієць (праворуч) з донькою Олександрою

підкорена ще й водна стихія. Зображення водоплавних птахів найбільш характерне для пов'язаних із водою предметів побуту, котрим традиційно надавали відповідної форми, про що свідчать численні археологічні знахідки. І тепер народні майстри за традицією виготовляють дерев'яні ковші та черпаки у вигляді качки, яка уособлює жіночу водну стихію та її животворні властивості.

Доведена до абсолютної досконалості форма не містить нічого зайвого й водночас творить наповнений образ, відповідає функції ужиткової речі. Майже відсутнє оздоблення, проявлена фактура дерева — мінімалізм засобів у роботах М. Зацерквяного, В. Рудківського й висока майстерність виконання, що реалізують завдання декоративно-ужиткового мистецтва, спрямованого на естетично-художнє формування середовища людини. Справжній майстер може зробити мистецький твір навіть з абсолютно утилітарної речі, підтвердженням чого є дерев'яні форми для виготовлення пряників А. Колоші і В. Маркар'яна. Українці завжди тонко відчували красу й були дуже вимогливі і стильні навіть у найменших дрібничках свого побуту.

Птах є символом безсмертної душі, божественного прояву, духів предків. На подвір'я родини, в якій щойно народилася дитина, прилітають птахи і приносять немовляти майбутню Долю. От якби порахувати, скільки щасливих доль принесли українцям голуби І. Приходька? Його птахів можна легко впізнати за лаконізмом, простотою форми й малюванням, яке ніби огортає цю форму, тактовно підкреслюючи її.

В українській етнокulturі з птахами пов'язана величезна кількість народних легенд, казок, повір'їв, приказок, прислів'їв. Давня міфологія засвідчує віру в те, що птахи створили світ. Ніким не народжені, вони існували вже тоді, коли не було ні неба, ні землі, а лишень було синєє море... З верхівки Першого дерева пірнали вони до глибин моря, виносили звідти золотий камінь, золотий пісок, сяєли їх, і з того постали Земля, Небо і Сонце, Місяць, Зіркі. Світлове Дерево з птахами оспівано в колядках, зображується на писанках, килимах, рушниках, у малюванні й розписах керамічних виробів.

Часто порівнюють птаха із Сонцем, називають “двічі народженим”, він несе на собі відлуння космогонічного міфу про виникнення Всесвіту зі світового яйця. Так, у весняній обрядовості писанка виступає як головний символ Великоднього свята. Початок традиції виготовлення великодніх писанок губиться в глибині віків, коли це було вшанування прародителя світу — Рода, якого уявляли в образі сокола. У предковичні часи Сокол-Рід зніс золоте яйце, а з нього народився Всесвіт. Християнська традиція оповила звичай писати писанки новітніми поетичними легендами, що дозволило традиції безперервно розвиватися.

Писанка, яка є символом Воскресіння, несе на собі знаки-символи, якими прадавні українці відображували багатопроярне життя і своє розуміння Всесвіту. Характерні для писанкарства умовність і високий рівень узагальнення притаманні лінійним профільним зображенням пташок на писанках із Вінниччини та Миколаївщини, птахів — творців Світу ми бачимо в симетричній парній композиції біля Дерева Життя на писанці з Могилів-Подільського. На гуцульських писанках, з їхньою складною тривісною побудовою, птахів знаходимо в стрічкових орнаментах, що обрамлюють центральну частину писанки, або по центру ромбічних чи хрестоподібних фігур, з яких вона складається. Знак птаха може стати також на кожній із вершин яйця. Відповідно до прадавньої моделі світу, низ на писанці — це “Нав” — підземний Світ, середня частина — Явний людський Світ, верх “Прав” — Світ духовний, божественний, небесний, а пташка однаково належить всім цим трьом Світам і поєднує їх між собою.

Писанкарство можна вважати найпоширенішим видом народно-го мистецтва, адже традиційно ук-

раїнські жінки та дівчата досконало володіли секретами майстерності виготовлення великодніх писанок. Вони вірили, що птахи знають більше від них, володіють таїною життя, бо в собі виношують Червоне Яечко — символ воскресіння. У писанці зосереджена свята магічна сила, яка наділена винятковою здатністю приносити добро, щастя, любов і достаток. З писанками пов'язана величезна кількість легенд, переказів, обрядів і магічних дій. Наносячи на яйце популярний орнамент “40 клинців”, писанкарки вірили, що в такий спосіб вони сприяють поверненню з Вирію 40 птахів, що принесуть із собою ключі, щоб відімкнути Весну. У народі завжди казали: “У світі доти існуватиме добро, доки люди писатимуть писанки”.

Рушник — символ парунання двох сердець

Дерево Життя із зображенням парних птахів біля нього — центральний мотив весільних рушників. Вишиваючи рушники, дівчина вкладала в роботу всі свої мрії про щасливу жіночу долю, про коханого, щастя в подружньому житті і продовження роду. Рушники відігравали особливе місце у святі побрання. Досліджено, що на Черкащині їх використовували під час весілля приблизно двадцять разів. Звичай перер'язувати рушниками старостів на знак згоди дівчини поширений на всій території України. Перер'язували також сватів,

дружок, бояр та інших весільних чинів, рушниками обдаровували, на рушник ставили гільце, клали хліб, ним брали ікони, на ньому подавали викуп, на рушнику стояли молоді під вінцем.

Рушник був символом весілля — парунання двох сердець. Як символ небесного благословення його тримали над головою молодих під час шлюбної церемонії, як символ довгої спільної дороги — стелили під ноги. Тож готувати рушники означало готуватися до шлюбу. Іх, як і весь посаг, кожна дівчина власноручно виготовляла заздалегідь. Скриня з приданим у весільному поїзді демонструвалася всьому світу як підтвердження вминь і працьовитості молодої. А вже в понеділок уранці, пораючись в новій хаті, молодиця мала поміняти всі рушники на свої.

Зозуля і соловей найчастіше зображуються на дівочих рушниках. Цих птахів вишивають на гілці калини, що символізує продовження роду. У центральній композиції весільних рушників пара птахів може мати ознаки конкретного виду або узагальнені риси чи ознаки міфологічного птаха. Варіанти зображення Дерева Життя демонструють різноманіття від лаконічної схеми до розвиненого барокового рішення, де Дерево — Квітка — Вазон вирішені як багато оздоблена ваза з букетом квітів. У кожному випадку образна мова диктується обраною технікою виконання. Тамбурний або стебловий шов рушників “по мальованому” характерний плавними лініями малюнка й великою кількістю різновеликих декоративних елементів. Білі мережки з настилами по сітці створюють вишуканий ажур вишивки, але вимагають більшого узагальнення орнаментальних мотивів. Більш звичними для пересічних глядачів є червоно-чорні рушники, вишиті хрестом. Саме ця досить пізня техніка вишивки дає можливість наблизити символи небесних світів до звичних образів земного світу й надає їм більш визначених характеристик і форм.

Жоден образ у фольклорі не має однозначного прочитання. Універсальність найбагатшої художньої системи цього виду мистецтва якраз і полягає в тому, що символічні образи відіграють і роль основи, і способу творення, і кінцевої мети — вершини творення. Їх сприйняття з рівня побутового має підніматися до естетичного, психологічного, філософського та сакрального прочитання.

Світогляд, талант і поетична душа народу віками творили традиційне народне вбрання. Надзвичайно аристократичному народному одягу українців притаманні краса в оздобленні, натуральність та функціональність.

Особливе місце птаха в оформленні одягу, пов'язане з міфопетичним мисленням українських жінок, кожна з яких була майстрицею в створенні вбрання. Рукави весільної сорочки з Тетіївського району на Київщині прикрашають вишиті хрестом зозулі на гілках винограду. Ця пташка є вісником царства душ, вона — символ не-вмирущої любові й пам'яті, а виноград у свідомості українців асоціюється з повнотою й розвитком життя. Яскрава червоно-чорна вишивка сорочки надає мажорного урочистого звучання всьому комплексу одягу.

Поліхромні вишивки західної України неначе випромінюють сяйво весняного сонця. Комфортно розмістилася пара пташечок під основною геометричною вишивкою на пазусі весільної чоловічої сорочки з Косівщини, а рукави буковинської жіночої сорочки, щедро орнаментованої зображеннями пташок у віночку і парних птахів обабіч стилізованої квітки грають теплими барвами. Вітім, інші орнаменти з зображенням пташок, виконані в техніці мережки, працюють завдяки прозорості ажурного поля вишивки, на якому проявляється контурне зображення птахів. Придивіться — і побачите, як на уставках сорочки з Переяслав-Хмельницького району розпустили хвости дивовижні павичі.

Блискучі приклади використання пташиних мотивів для оздоблення предметів одягу демонструють ткани буковинські намітки кінця XIX — початку XX ст. У цей час їх використовували переважно у весільній обрядовості, тому особливе значення надавалося розкішному декору та його символічному значенню. Для бурунчюкових наміток характерне використання різних фактур тканин, поєднання білого і світло-бежевого кольору ниток, з яких народжуються дивовижні орнаменти. Вражає оздоблення кінців завоїв великими вертикальними композиціями. Одна з них буде-ть навколо Дерева Життя, зображеного у вигляді “ламеної гілки”, біля якої в чотирьох ярусах розмішені парні птахи, розвернуті почергово один до одного, що є символом перебування в парі, або від центру в сторони, що символізує охоронців Роду. Від повторення рапорту виникає відчуття безкінечної закономірності, яку можна роздумати таким чином: щоб розвивалося і міцніло Дерево Роду, необхідно жити в парі, продовжувати Рід, але Життя треба оберігати, тому охорона Роду є свя-тим обов'язком членів Роду.

Подібні композиційні прийоми традиційно застосовували в килимарстві. Сучасні майстри також продовжують цю лінію. Прикладом може бути гобелен “Чумацький шлях” Л. Пілюгіної з Решетилівки Полтавської області, який у сучасний спосіб використовує прийоми полтавського килимарства. Варто звернути увагу на центральну асиметричну композицію — Дерево Життя із квітками і птахами, де кожен елемент правої частини урівноважений відповідним елементом зображення лівої частини. Відчуття довершеності й гармонії створюється чіткими ритмами поліхромного орнаменту на білому тлі й рівновагою мас елементів. Гобелен “Нічна прохолода” М. Банник-Пухляк із Київщини виходить із традиції приташликського розпису, однак сприймається надзвичайно сучасно. На чорному тлі по контрасту працює яскрава червоно-біла абстрактна пляма. Але, придивившись, вгадуємо в її абрисах узагальнені зображення птахів, які вже стрепенули крилами, і в цю мить готові розлетітися по чотирьох сторонах світу.

У густій кроні Українського Дерева Життя в'ють гнізда дивовижні птахи, там виведуть вони пташенят і до Вирію полетять уже всі разом від нашої спільної Хати. А вертаючись наступної весни, принесуть звістку від наших Прабатьків і наснажать нас їхньою силою. У такий спосіб птахи неначе замикають коло безкінечного розвитку.

Від кореня (пращурів), через стовбур (нинішнє покоління) і до крони (наших нащадків) піднімається вгору енергія Дерева Роду. І цю енергію в нас підсилюють птахи, що на рушниках, розписах, малюванні летять до нашого спільного дерева, несучи на крилах перемогу Весни, Сонця, благословення Предків і таку жадану Перемогу України.

Виставка триває до 16 квітня за адресою: Київ, вул. Богдана Хмельницького, 7. І ви маєте це побачити!

Вадим ВАСИЛЕНКО,
Інститут літератури
ім. Т. Г. Шевченка НАН України

Однак, ставлячи запитання (а не рідко й нарікаючи) до західних славістів, чи не мусимо запитати самих себе: як, приміром, українська література всі тридцять і три роки поспіль виходила в люди? Стан української гуманітаристики, передусім науки про літературу, без перебільшення, критичний, а її статус, як ніколи досі, понижений (якщо не споневажений): ліквідовані журнали та видавництва, дискредитовані або напівзруйновані інституції — далеко не повний перелік проблем, які дають про себе знати все більше (і про них також потрібно говорити).

Думка про те, що українська присутність у культурній свідомості Європи важлива (за умови, зійнявшись, доволі незначної присутності сучасної Європи в свідомості національній — радше на рівні гасел, аніж практик), звичайно, справедлива. Та мотивація того, для чого і чому, сумнівна. Той факт, що європейці має зацікавитися українською літературою лише тому, що українські міста розбомблені, а мільйони українців спіткала доля втікачів, як би це прикро не звучало, — непереконливий. Стрічка новин про українські втрати не замінить собою якісних перекладів українських класиків (у широкому значенні цього слова), а ознайомлення з проблемами сучасної України, передусім економічними та політичними, — з її культурним досвідом.

Факти страждань окремих людей і навіть цілих націй (а також їхні винищення) ставали чинником культури лише тоді, коли нація, як і окрема особа, мала впізнаване, з чіткими рисами, обличчя (культурну біографію). А це обличчя (біографія) формується не рік. Той аргумент або й вимога, що з українськими набутками Європа має ознайомитися й рахуватися лише тому, що українців убивають, не спрацює. На жаль, упродовж минулого, ХХ, і вже цього, не менш кривавого, століття Європа проковтнула смерть не однієї культури, ніколи так і не зацікавившись нею.

Крім кількох фактів, радше випадкових, аніж закономірних (наприклад, нещодавні переклади німецькою романів “Місто” Валер’яна Підмогильного та “Дівчинка з ведмедиком” Віктора Домонтовича), українська література за рік війни, на жаль, мало що сказала про себе європейському читачеві. І ті численні або й ні (статистику про життя українських книг — ані всередині, ані зовні — ніхто в нас не веде) європейські читачі, що придивляються до видань про Україну, натрапляють здебільшого на книги кількох успішно проп’ярих сучасників.

Два роки тому Український інститут книги оприлюднив список із 90 книг, перекладу яких іншими мовами він збирався посприяти, і до них — у першу десятку — із класиків (якимось дивом?) потрапила лише Леся Українка з її “Лісовою піснею” (та й то азербайджанською мовою!). Переклади сучасників, звісно, потрібні, але проблема в тому, що вони (якщо таким перекладам не передують класики!) завжди — і незалежно від жанру, стилю або рівня художньої майстерності письменника — сприймаються не більше, ніж розлогі коментарі до стрічки новин, пояснення тих

Як Україні говорити з Європою, або Для чого перекладати класиків?

Питання, які дедалі частіше озвучують українські гуманітарії (як в Україні, так і поза нею суціль), — про необхідність змін західної, зокрема європейської, славістики (де-факто перетвореної на русистіку), а також західного погляду на українську історію, культуру та літературу, що досі розглядалися здебільшого через російські окуляри (і навіть розв’язана Росією війна, на жаль, не змусила багатьох західних інтелектуалів ці окуляри зняти), — очікувані та закономірні. “Український рахунок” Заходу — великий і не в одне століття, як і борг західної славістики перед українськими історією та літературою.

чи інших українських соціальних і політичних катастроф (самі ж ці катастрофи стають немов дзеркалами, у яких українська культура “відображає” — часто хибно і викривлено — власне “єство”).

А бібліотеки української літератури мусять заговорити — не одним, а багатьма різними голосами й мовами до західного світу, визнання (культурного та політичного) якого (як і зброї!) Україна прагне, інакше вона ніколи не ввійде до цього світу як рівна серед рівних (а культурної провінціалізації України ми повинні уникнути будь-якою ціною!). Звичайно, це питання інституцій, культурної політики держави, але ті інституції (як-от згаданий всує Український інститут книги), до зобов’язання яких належить розповідати світові про Україну (і голосами класиків — передусім!), це зобов’язання не те, що не виконують — воно їх не обходить, а про культурну політику не те, що тридцять років, а останніх неповних трьох років краще промовчати. І справді, було би дивно, якби, проіснувавши понад три десятки років за правилом одного радянського генсека-довгожителю “Будет хлеб — будет и песня”, держава в особі свого незліченного чиновницького апарату (та ще й у розпалі війни!) сушила собі голову над виробленням стратегії національної культурної (літературної зокрема!) політики та її втіленням (За що воюємо? — спитайте. — Не за книжки ж?).

Звичайно, українська література може існувати і без належної державної опіки (вона завжди, від самого початку, так існувала, навіть інакше: всупереч державі), і, можливо, це було на краще, бо ця опіка найчастіше приходила в “залізних рукавицях”. Та слово “існувати” має свої нюанси: одна річ — те, як українська література говорить до читача “всередині”, а інша річ — “назовні”. Говорити про українську літературу світові — обов’язок держави. Прямий і неухильний. І цього обов’язку вона, на жаль, не виконала, ухилилася від нього.

Про українську літературу, за незначними винятками, у світі не знають (хоч і хочуть, і потребують знати). Це нам болить, адже вона має що цьому світові розповісти — про себе і про нього. Це нам

шкодить, бо коли ми звертаємось до світу, нас не завжди, не скрізь чують і розуміють. Що зуміє література українська сказати про себе за цей короткий час, коли на неї звернуто увагу світу, — схоже, залежить (на жаль, не вперше) лише від тих, хто цю літературу творить: самі про себе (“мертві” ж письменники не можуть говорити).

Звичайно, мені скажуть: моментом визнання — коли література стає видимою й помітною — є її нобелівські лавреати (ще одне вельми болюче місце української літератури — від Івана Франка й до Василя Стуса). Можливо, іншого разу я з цим посперечався б, оскільки колекція літературних премій (а чимало сучасних українських письменників одержимі всілякими преміями й відзнаками більше, ніж самою творчістю) говорить радше про впізнаваність і популярність (із шлейфом відповідних привілеїв консьюмеристської культури), аніж про своєрідність (і, з огляду на серію скандалів, із сексуальними включно, доречно запитати: чи треба нам сучасній світу ця дискредитована премія?). Та нобелівське визнання української літератури означало б для неї наперед визнання міжнародне — можливість повернути увагу світу до української культури, мови і мистецтва. Бо, крім усього, вона того варта. А ця увага нам потрібна як повітря.

Однак у цьому випадку (знову не вперше) ми наштовхуємось на, здавалось би, неперехідний бар’єр, який зветься “перекладом на іншу мову”, що без нього годі скласти уявлення та оцінити масштаб і глибину того чи того літературного твору чи явища. На відміну від потоку перекладів із інших мов на українську, з перекладами першорядних українських авторів на інші мови (західні насамперед) нам не пощастило. Можливо, у найкращому становищі серед усіх українських письменників минулого століття був Володимир Винниченко — ще один нереалізований нобелівський лавреат із українським прізвищем, хоч міжнародне визнання (завдяки перекладам французькою) прийшло до нього надто пізно для того, щоб його ім’я ввій-

шло до європейських літературних енциклопедій.

Свого часу в “полемічці без осіб”, названій символічно — “В обороні великих”, Юрій Шерех озвучив таку думку: “Коли я порівнюю українську літературу з західно-європейськими літературами, я глибоко переконаний, що, скажімо, “Місто” В. Підмогильного, “Вершники” Ю. Яновського, “Подорож доктора Леонардо” Майка Йогансена могли б мати в європейського читача чималий успіх, якби з’явилися в справді адекватному перекладі, а твори, наприклад, Шевченка, Осьмачки, Стефаніка, Барки могли б бути справжньою ревіляцією, з якою не зрівнявся б успіх такої собі нобелівської лавреатки Габрієлі Містраль”.

Необхідність перекладів найважливіших, основних (і не лише художніх, а й історичних, філософських, політологічних та інших) праць, що самим фактом свого існування утверджують присутність в українській літературі повноцінних, проте не поцінованих, а часто належно не усвідомлених як явища і факти творів, із того часу нікуди не зникла. Навпаки, вона зростає. В разі. Зразковими в ідейному та естетичному аспектах для Юрія Шереха, як і його сучасників, на той момент були 1920-ті роки — вибух і розквіт літератури українського модернізму. Штучно обіграного. Нині за нами — кілька літературних поколінь, про яких від початку Незалежності ми вже навчилися розповідати самим собі (принаймні мовою науки), та ще нічого не сказали світові.

Слід наголосити: українська література не потребує завойовувати собі авторитет у світовому, зокрема європейському, письменстві або доводити європейському читачеві, що вона нічим не гірша за їхні власні — цей етап вже перейдено. Та вона потребує, щоб про неї розповіли (зокрема через переклад). Хай і з запізненнями — на десяти, а може, й сотні років. Спокуса виокремити її — в ідейному та естетичному аспектах — найважливіші твори українських письменників, які повинні увійти до європейського канону так само, як Україна — у сім’ю європейських держав, велика. З різних періодів. У різних жанрах, стилях. І на різні теми, з різними ідеями. Та, ясна річ, такий список, як жоден інший, ніколи не буде неповний. І не вичерпає української літератури. Та чи потрібен такий список? — питає хтось. І матиме рацію, бо за нормальних умов такий список складають не окремі особи, інституції — їх творить (викидає на поверхню) саме життя. Але умови наші не нормальні, а екстремальні.

Можливо, ця проблема здається загальною (чи навіть спеціальною), але в своїй суті вона конкретна. Життєво необхідна. Від її розв’язання значною мірою (а може й передусім) залежить те, як упізнаватимуть Україну у світі. Що думатимуть про неї. Як сприйматимуть. Чи як нав’язану (можливо, припустимо таке, винагороджену за власні неоправдані жертви — цінною муки і борні) далеко родичку, чи рівну (переважно, будьмо відвертими, значно молодшим і — підімо у своїй відвертості ще далі — скромнішим у своїй набутках) літературам європейським?

“Вірші цієї війни”: Інна Гончар презентувала своєму поетичну збірку

Кривава війна пододала рубіж 2 по 200 днів повномасштабного вторгнення. Понад 400 днів українці живуть у невимовній напрузі від втрат і загроз, невідомості завтра, але з глибокою вірою та впевненістю в Перемогу.

“Вірші цієї війни” — це поетичний щоденник, якому чутлива душа новодністровської поетеси сповідувала переживання: власні та знайомих і незнайомих українців, які стали рідними у вирі нишніх подій.

Вечір презентації минув у колі найрідніших шанувальників: друзі та колеги читали поезію, яка повертала в найяскравіші події історії російсько-українського протистояння, особистих переживань авторки та гостей, адже особливо болючими є присвяти polegлим за Батьківщину землякам...

На зустрічі було багато сліз, але кожна мить була сповнена вдячністю нашим оборонцям та вірою у Перемогу.

Завдяки спонсорській підтримці видання не продається, а дарується. Авторку тішать, що її поетичне дитя вже читають в різних куточках України, зокрема і в

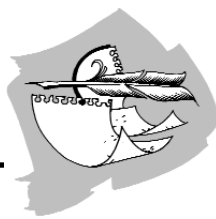

медзакладах, і на передовій.

“Вірші цієї війни” вестимуть свою реальну боротьбу на фронті, адже там працюватимуть донати, зроблені протягом презентації: завдяки небайдужості новодністровців 14975 грн перераховано на потреби ЗСУ.

Анастасія ЖАЛЮК,
член НСЖУ

Непроминальне те, що серцем руха...

Михайлу ПАСІЧНИКУ – 70!

Пастушкове дитинство

Легка в польоті і в роботі,
Бджола – як нерв живого сонця...
Кора з верби – свисток у роті
І двадцять сім корівок в оці.

Мозолить ноги кирза отча,
Коли пильную я городи,
Гойдає караван молочний
Вільхову кладку через воду.

Скриплять під чобітками дошки,
(Не так ледь ступиш – можна впасти),
І день, мені чи не найдовший,
Згасає на дитяче щастя...

Вона мене простила...

У клуню клала сапу і граблі,
І за ворота йшла: приїде Міша...
Чекала на тій вулиці в селі,
Котра мені і досі наймиліша.

Стопав я ту місцевість слід у слід,
Вона найкраща в світі – що й казати,
Та вулиця тягнулася на схід,
Та вулиця тягнулася на захід...

Лисала мати пряжу і шиття,
На себе щось чистіше одягала,
І на одній тій вулиці життя
Вона і проводжала, й виглядала.

Переді мною слалися путі,
Котрі долав я справжнім чоловіком,
А матір я лиш раз один в житті
Провів цим шляхом в інший світ навіки...

Буває, душу думка рве одна:
Просить прощення в мами, що єдина.
...Вона ж мене простила – серце зна –
За всі мої (ще наперед!) провини...

Не вистачає попутки

Все, що мені судилося, – знайшов,
Ані тривоги у душі, ні смутку...
Та попри всі гаразди знов і знов
Не вистачає у житті... попутки.

Всяляють втіху сад, город і дім,
Та як би вони міцно не тримали,
Мені бракує шляху, на яким
Романтика моя голосувала...

...До траси вийду знову молодим
І зупиню легковика на розі.
Водій питає ввічливо:
– Куди?
– Куди? Не знаю... Визначусь в дорозі...

У слові “сад”...

Не помічаю, що у нім я сам,
Ні смутку з ним, ні розпачу, ні болю...
Мій духівник, блаженніший мій сад –
Митрополит від м'яти й магіоли.

Елітна слива молоком сплива,
Айва не погасила ще лампадки,
З ним солідарна сива голова –
Мій сад цвіте, то й значить: все в порядку.

Цей сад не так давно я тут садив
В осоках, у низах багатководних...
Підведені до нього проводи
Небесних сил і див високовольтних.

Тут безлад обертається у лад,
Тут особлива в травні Божа милість.
В однім солодкім слові – слові “САД” –
Вмістилося усе, що залишилось...

Дивлячись на музейні жорна...

Круги їх – зернисті,
А в отворах – чорно.
Вони іще борошном пахнуть крізь час...
І Землю, і Всесвіт крутили ці жорна,
Годуючи нас і рятуючи нас.

Їх вік кам'яний за намолоте гордий,
О скільки над ними трудилося рук!
Я зарослі пам'яті тихо прогорну,
Я рід свій побачу у борошні мук...

Цей круг у наш час не хвилює нікого –
Лежить у музеї непишному десь,
Хоч має історію не кам'яного,
А віку двадцятого... Хай йому гречь...

Солодкий сум самоти

...Та й присяду скраю раю,
Де безлюдь німа.
(Коні головами в трави,
Гривами в туман).

Та й подумаю про вічне,
Про таке своє!
(Там потічок просто в річку
Срібну воду ллє).

Та й зустріну миле літо
В сумі самоти...
(Там лопух до евкаліпта
Прагне дорости).

Та й пострушую всі стреси
На страсній землі...
(Там мурашки перехресним
Йдуть походом в ліс).

Та й забуду якість часу
Пресувать літа...
(Джміль там чорно контрабасить,
Квіткою хита).

Обійду низи й узгірки,
Низько їм вклонюсь,
Та й зніцею до зірки
Першої торкнуся...

Самосуд

Йде самосуд... На ньому свідчу я
Супроти себе в миті ті:
Розчарувань на грані відчаю
Було достатньо у житті.

В безвітряну епоху брежнєвську
Не довелося стусом стать,
Був нерішучим, обережним був,
Мовчав, де мав би горло рвать!

Підвладний сірому й загальному,
В деталях я не розбиравсь,
А світлий дух національного
Уже у генах прокидався!

А грози вже котились гуркотом,
Їх струм проймав до підшов...
...Лише одне втіша: з манкуртами
В одній колоні я не йшов...

Ліричний наспів

Лиш зацвіло – а вже згасає,
Додолу опадає цвіт...
Як швидко молодість минає!
Як швидко молодість минає...
За нею – зрілість слід у слід.

Сяйнуло лиш – а вже кружляє,
У чуб знічев'я заліта...
Як швидко юність відцвітає!
Як швидко юність відцвітає...
Так лише щастя відцвіта.

Лиш із бутонів – та на плечі
Летять пречисті пелюстки...
Як швидко рочки молодечі,
Як швидко рочки молодечі
Спливають у літа й роки!

...Чи відчуває час сам Час,
Що всім себе нав'язує?!

“Михайло Пасічник – житомирський поет...”

Часто пишуть про мене засоби масової
інформації, критики та колеги-поети...

Недомашньою втомою втомлений,
Не прижився я в ньому, на жаль:
Я ніколи не жив у Житомирі –
Літ із двадцять туди найжджав...

Був поетом я, був журналістом,
Із високим мистецтвом дружив, –
Був аж двічі відторгнутий містом,
Котре все-таки юним любив...

Все ясне закотилось за обрій,
Змовкло з клеботом пізніх лелек...
І без нього мені зараз добре,
А йому і без мене незле...

Я терпів цю печаль попри гонор свій,
Із епітетів тих лиш сміявся...
...Не чіпляйте до мене “житомирський”,
Половецько-бердичівський я!

Думаючи про неминуче...

Усе, що ясно в долі вродить,
Впаде в саду,
Отак, як сонечко заходить,
І я піду.

Насіння в пучках стиснуть квіти
В лугах-гаях,
Так, як стихає в зорях вітер,
Затихну я...

Там, де глибоко й там, де мілко
Ходив я сам,
В горизонталі ляжуть хвилячки
Кардіограм...

Приходить час...

Щодня емоціями нашими
Хтось править в плині днів і літ:
Приходить час – і по-інакшому
Ми розуміємо цей світ.

Її доводиться нам вистогнать,
Намити з випадкових фраз, –
Приходить час – і строга істина
Легким крилом торкає нас...

Роздум старіючого поета

Прийшло твоє завтра в непевне сьогодні.
Ти ж рвався до нього щодня у житті!
Якщо ти старий – то й в сім'ї ти самотній
І ради немає вже тій самоті.

Замкнувся на ключ ти від люду і світу
В жухві ілюзорних досягнень-звятиг.
(Де й батька гуртом не збираються бити –
Бува йому боляче і без биття)...

...Ви мій песимізм цей візьмете на кпини.
Я й сам завагався: про що оцей вірш?
Про те, що заміна колін в поколіннях, –
Не зміна листків на деревах. Щось більш...

В тимчасове – з вічного...

З-поміж знаків обирав окличного,
А питальний ставив у запас...
В тимчасове я зайшов із вічного,
В цьому й драма – повертатись час...

З цим усе живе колись стикалося,
А для чого – те хоч хтось збагнув?

...Головне, щоб вічне відчувалося,
Як не нервом, то хоч краєм сну...

І цього вже не зупинити
Ані тобі, ані мені:
Лишається одне – любити!
Лишається одне – любити!
Так, як заведено в рідні...

Нам вишивала доля сорочки...

Належимо до того ми народу,
Що переносив тугу крізь віки.
Чорно-червоним кольором свободи
Нам вишивала доля сорочки.

Ми згинці йшли, та мили ноги правді,
Звільняючись від пут, зневаг і лих,
Нам коси-вила не лише знаряддям,
А й зброєю повсталих рук були!

Своє родинне бережемо ревно,
У голку засилиючи вогонь:
Червоно-чорне не лише на дровках –
На грудях гордо носимо його!

Значуща мить...

Сонце за обрієм. Крапка. Завіса.
Ще один день промайнув, проминув...
Вечір сумлінно сузір'я розвісив,
Жодної зірочки в них не забув.

Ми вже до змін неминучих цих звикли –
Ні відмінити, ні сповільнити їх,
День позгортав декорації світлі,
Ніч розгортає (так, темні) свої...

Плавню в прийдешнє ковзає минуше,
Морок вкриває зазору даль.
...Мить, що розтала за сонцем, значуща
Лише для точки моїх споглядань...

Чи відчуває час сам Час?

Що не подія, що не крок –
Час роздає нам бонуси...
...Чи відчуває час пісок –
Той, що струмує в конусах?

Час насміхається із нас,
Коли ми швидше хочемо...
...Чи стрілки відчувають час –
Банальні й позолочені?

Час в циферблати втиснув світ,
Час зорями поблискує...
...Чи відчуває час граніт,
Вода, повітря, блискавка?

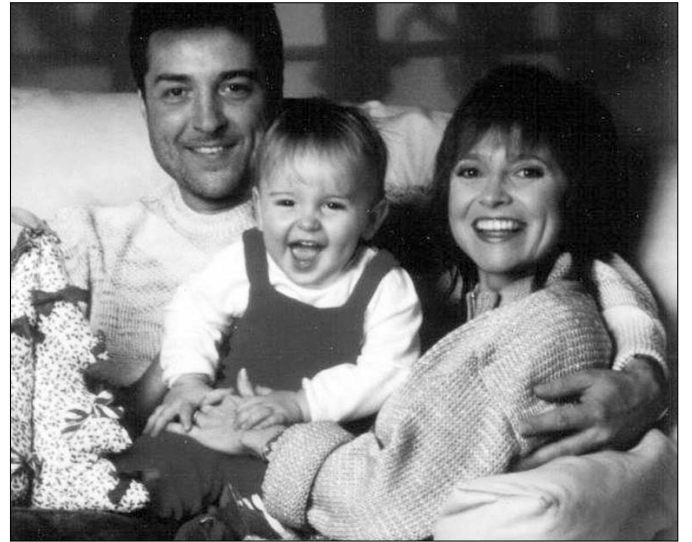
Час береже нас від нещастя,
Час напрямки нам вказує...

Містична сила голосу Квітки Цісик

До 70-річчя від дня народження

Назву вулиці “Червонофлотська” в Полтаві декомунізаційна хвиля змила ще у 2016 році. Тоді згідно з розпорядженням облдержадміністрації вулицю перейменовано на честь оперної та блюзової співачки, виконавиці українських народних і популярних пісень Квітки Цісик. А у 2022 році в межах процесів деколонізації в Лубнах пішла в небуття й назва вулиці Надєжди Курченко. Депутати громади схвалили ініціативу секретаря міської ради Маргарити Комарової перейменувати на пошану видатної співачки, тож рішенням сесії міської ради у Лубнах теж з’явилася вулиця Квітки Цісик. Так на Полтавщині увічнили пам’ять співачки з українським корінням. 4 квітня виповнюється 70 років від дня народження Квітослави-Орисі Цісик.

Саме ім’я Квітка вже викликає позитивні емоції, а коли ще почуєш у її виконанні “Два кольори”, то серце завмирає, наче малесеньке пташеня, йому хочеться шосили злетіти в піднебесся і зостатися там назавжди.

Цікаве, яскраве, неординарне, але й коротке життя подарувала доля. Відома всьому світові українка мала рідкісний тембр голосу — колоратурне сопрано, найвищий співочий жіночий голос. Вона з легкістю експериментувала зі стилями — від джазу до класики, співпрацювала з Вітні Г’юстон і Майклом Джексонем. Мала великий успіх як у виконанні попсових пісень, так і в оперному співі. В Америці її голос лунав у кожному домі, вона була затребуваною виконавицею коротеньких джінглів. Квітка також вміла співати “білим голосом” — це техніка фольклорного співу, поширена в Карпатах. Українці називають такий голос внутрішнім, що лине з глибини душі. Неповторне поєднання робило голос вокалістки воістину унікальною знахідкою для оперної сцени, але доля розпорядилася інакше.

Народилася майбутня виконавиця 1953 року в Нью-Йорському районі Квінзу у сім’ї Івани та Володимира Цісиків — післявоєнних емігрантів із Західної України. У чотири роки талановита дівчинка взяла до рук скрипку, а її знаменитий батько, співзасновник Українського музичного інституту (УМІ) у Нью-Йорку навчав доньку. Хоча Квітка мала безліч талантів: грала в театрі, танцювала, прекрасно співала, врешті-решт обрала для себе спів.

У родині Цісиків музично обдарованими були обидві доньки. З дитинства батьки навчали Квітку і її старшу сестру Марію гри на скрипці і на фортепіано. Марія стала відомою піаністкою, була директором консерваторії у Сан-Франциско.

Квітка ж, крім гри на скрипці, опанувала сценічне мистецтво в балетній школі відомої балерини Роми Прийм-Богачевської (головна роль у балет-казі “Попелюшка”, 1967 рік; балетна сцена опери “Анна Ярославна” в Карнегі-Холі, 1969 рік), співала в хорі, займалася вокалом. У хорі Квітка часто співала з маленьким Майклом Джексонем.

У будні Квітка Цісик навчалася у звичайній американській школі, а по суботах прямувала до “Школи українознавства” (Озон-Парк), куди її записали батьки. Окрім того, більшість української емігрантської юні перебувала в рядах пластунів, де їхні наставники продовжували виховувати та спрямовувати підопічних в любові до України. Незалежно від того, які заробітки мала українська родина в еміграції, справою честі було відкласти кошти на літній табір для дитини. З 7 до 16 років пластуниця Квітка відвідувала ці тритижневі табори: там всі жили в наметах, шовечора збиралися довкола великого вогнища, вчили українські пісні, пізнавали обряди та звичаї рідного народу.

1967 року організувала з дівчат 30-го куреня імені “Софії Галечко” в Нью-Йорку співочий гурт “Соловейки”, яким керувала протягом трьох років. Квітка Цісик виступала з гуртом на пластових таборах, різноманітних великих культурних заходах

української громади. Але через свою постійну зайнятість Цісик поступово залишає “Пласт”. Та все це в зрілому віці принесло свої плоди, бо відіграло чималу роль у формуванні творчої натури співачки.

Після закінчення 1970 року Вищої школи музики і мистецтва у Нью-Йорку Квітка Цісик протягом року навчалася в Харпер-коледжі — складовій частині Університету штату Нью-Йорк у Бінгемтоні, де в той час викладала гру на фортепіано її старша сестра. Тоді вона вже мала декілька записаних власних пісень.

У січні 1971 року ініціативним комітетом, який складався переважно зі студентів Харпер-коледжу, до Дня соборності України створено телевізійну програму “Думки про Україну”, яка ввечері 22 січня вийшла в ефірі WINR-TV. У ній також прозвучали пісні у виконанні Квітки Цісик, під гітарний супровід Богдана Соханя (студента з Нью-Йорка) та Юрія Турчина (студента Ратгерського університету).

Липень-серпень 1971 року Цісик провела в Бельгії на шеститижневому семінарі “Європейська опера”, виграла стипендію SUNNY на стажування в Гентській консерваторії за ролі в студентських оперних постановках.

Повернувшись з Бельгії, продовжила навчання в Маннес-коледжі в Нью-Йорку по класу скрипки. Та пісня перемогла. Через рік Цісик покинула скрипку, почала навчатися академічному співу. Пізніше Квітка Цісик в одному з інтерв’ю так коментуватиме свій винок, відаючи шану своєму батькові: “Я мала його пальці й техніку, але мріяла співати, і досі відчуваю винно, що покинула скрипку...”. Вчилася у відомого хранителя та популяризатора віденської оперної традиції Себастьяна Енгельберга, 1974 року закінчила Маннес-коледж.

1971 року, після смерті батька від інсульту, потреба заробляти гроші на життя спрямувала сімнадцятирічну оперну співачку у світ джінглі. За допомогою її виступного співу свій імідж створювали корпорації ABC, NBC, CBS, Burger King, McDonald’s, Airlines Delta та Air Lines, Coca-Cola, Pepsi Cola та інші. З початку 1980-х років Цісик стала однією з найдорожчих і найпопулярніших виконавиць джінглів у США — рекламних мотивів для радіо та телебачення. 1981 року записала для компанії “FordMotor” джінгл “Have You Driven a Ford Lately?”. Відтоді й аж до смерті залишалася єдиним голосом цієї автомобільної компанії. 1987 року “Ford” підрахували, що загальна кількість прослуховувань рек-

ламної продукції Цісик склала понад 20 мільярдів слухачів — майже в чотири рази більше, ніж населення Землі на той час. Це світовий рекорд для корпоративного соліста. Компанія “Ford” ще ні з ким із вокалістів не працювала так тісно і так довго, як з Квіткою, тож щорічно дарувала їй нову модель авто. Але Цісик, поціновувачка швидкої їзди, любила тільки свій червоний “Ягуар”, вона також виконувала джінгли для Chevrolet, Cadillac, Toyota.

Ще студенткою, взявши псевдонім Кейсі — за першими літерами її прізвища та імені, дівчина не відчувала жодних труднощів у різних музичних стилях. Її почали запрошувати джазові, поп- і рок-зірки. Цісик допомагала Роберті Флек, Бобу Джеймсу, Дейвіду Сенборну, Майклу Болтону, Карлі Саймон, Лінді Ронстадт, а також Квінсі Джонсу, котрий відкрив феномен Майкла Джексона. Працювала над записом саундтреків до художніх фільмів та брала в них участь як акторка.

Цікаво, що пісня “Ти осяєш моє життя”, яку виконала Квітка Цісик в однойменному фільмі у 1978 році, отримала “Оскар” і “Золотий глобус”. Пісня також була номінована на “Греммі” у категорії “Пісня року”, але ім’я Квітки було безжалноно вирізано з титрів через конфлікт із режисером.

У 1969–1970 роках була записана та видана перша вінілова платівка “Ivanku”, на якій можна почути голос Квітки Цісик. Повна назва — “Ivanku та інші улюблені пісні молодих українців”. Збірка українських народних і популярних пісень записана оркестром і співаками Ірени Біскуп за участю Квітки Цісик і Валдімира — Володимира Старосельського.

1983 року разом з матір’ю відвідала Україну — була у Львові та інших містах Західної України. Це був не афішований і перший (і останній) раз, коли Квітка побувала на історичній батьківщині. Тоді ще її пісні перебували під забороною в Україні. Візит обмежився гостюванням у приватних помешканнях, про концерти не могло бути й мови.

Перший диск з українськими піснями “Kvitka” або “Songs of Ukraine” (“Пісні України”) записаний 1980 року, другий “Two colors” (“Два кольори”) — 1989 року. У період між записами Цісик розлучається з першим чоловіком композитором-аранжувальником Джеком Кортнером і одружується 11 червня 1983 року з інженером звукозапису Едвардом Раковичем, народжує сина. Однак і колишній, і новий чоловіки разом працювали над обома українськими альбомами, у створенні яких особливо посприяв Раковіч. Завдяки своїй професійності, душевній натурі та щедрості (на запис обох альбомів витратила 200 тисяч доларів) Цісик збрала для їх запису 40 найкращих студійних інструменталістів Нью-Йорка, тих, кого собі не могли дозволити відомі поп-зірки США. Партію роля виконувала старша сестра Марічка. Як наслідок — два альбоми легкої української музики.

За словами самої Цісик, ці альбоми не були бізнес-проектами, а скоріше родинною справою, це був подарунок для всіх українців, хоч би в якій частині світу вони не жили, музика для душі і пам’ять про свою батьківщину. Віктор Мішалов (австралієць українського походження), з

яким Квітка навчалася в консерваторії, приїжджаючи до України привіз перший диск з українськими піснями, альбом ходив на касетах, бобінах, люди переписували, слухали, захоплювалися і дуже хотіли побачити саму Квітку. Свого часу Олександр Горностай запрошував Цісик до України взяти участь у фестивалі “Червона Рута” в 1989 році, а 1992 року в концерті з нагоди першої річниці незалежності України. На жаль, з концертом вона жодного разу не змогла приїхати, хоча дуже цього прагла, навіть всупереч своєму страху перед великою аудиторією, адже вона завжди залишалася камерною, студійною співачкою або співачкою бек-вокалу.

Але цьому прагненню не судилося втілюватися в життя, спочатку через велику зайнятість, згодом через хворобу. Співачка та її перший диск збрали 1988 року багато нагород на фестивалі в Канаді, а 1990 року обидва альбоми номіновані на премію “Греммі” в категорії “Contemporaryfolk”.

Квітка планувала випустити третій альбом з колісковими або сучасними піснями, але її життя передчасно обірвалося. 1992 року у Квітки діагностували рак молочної залози. Почався болючий семирічний шлях терапії. Всупереч хворобі Цісик продовжувала наполегливо працювати: останній професійний джінгл наспівала за кілька місяців до смерті.

Єдине відеоінтерв’ю з Цісик українською мовою записав на той час керівник музичного ансамблю “Червона рута” Олександр Горностай. У 1992 році під час візиту до США йому випала нагода зустрітися з нею.

“Ще ніхто і ніде так не заспівав пісні мого друга Володимира Івасюка, як це зробила Квітка”, — так скаже потім Назарій Яремчук.

29 березня 1998 року в Нью-Йорку, не доживши 5 днів до 45-річчя, Квітка Цісик померла вдома в оточенні родини. Останньою піснею, котру записала співачка, стали “Журавлі” на слова Богдана Лепкого, вона немов означила трагічну долю Квітки.

Навесні 2009 року Міністерство культури і туризму України презентували у США в межах III Фестивалю української культури конкурс української пісні пам’яті Квітки Цісик “Квітка”. На американській землі в знак пам’яті про її нев’янучий талант засновано Фонд підтримки музично обдарованих дітей та в пам’ять про Марію (сестру Квітки) фонд — “Адже життя прекрасне” (акумулює закупівлю мамографічного обладнання для України).

Хто хоч раз почув голос Квітки, вже ніколи його не забуде, немов вона відала якусь глибоку та неосяжну таємницю, що стає суголосною для кожного людського серця. Її голос має містичну, незбагненну силу, заворожує і гоїть навіть глибокі душевні рани.

Хай і вулиці, які носять ім’я Квітки Цісик у Полтаві і Лубнах, звучать мелодіями українських пісень, виконаних співачкою, нагадуючи про немеркнучі цінності, які тримають покоління наших пращурів і йдуть далеко в глибокі віки, щоб проростати не тільки в Україні, а й на інших континентах.

Підготувала **Юлія НОВОСЕЛЦЬКА**, бібліограф Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва ім. О. Гончара
Світлина: офіційний сайт Українського інституту національної пам’яті

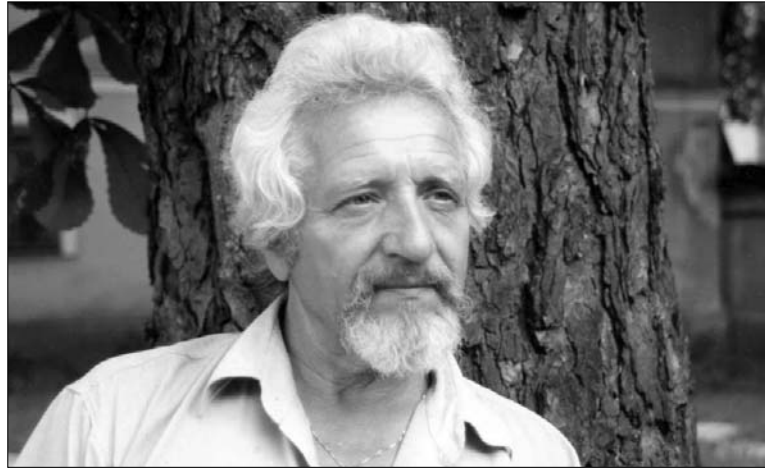

Минає сорок днів, як відійшов у вічність відомий художник Микола Стратілат. Помер 9 березня, якраз на день народження Тараса Шевченка, творчості й життю якого він присвятив десятки, якщо не сотні графічних робіт.

Микола Стратілат народився 19 грудня 1941 року, на Миколая, в селі Макіївка (Носівський район), що на Чернігівщині. Він пройшов нелегкий шлях до реалізації свого покликання. Відвідував гурток малювання у їхній школі, який вів молодий учитель Степан Музиченко, друг і наставник. Він і порадив здібному хлопцеві після закінчення десяти класів їхати в Київ, щоб вступити в Художнє ремісничє училище. Там учили і класти плитку, і робити мозаїку, і малювати.

Потім – служба в армії, навчання в Поліграфічному інституті ім. І. Федорова, робота у Інституті Мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Рильського НАН України (працював художником у редакції журналу “Народна творчість та етнографія”). Йому дуже подобалась ця робота: любив виїздити в експедиції, під час яких побував у різних регіонах України, полю-

Пам’яті художника Микола Стратілата

бив її історію, природу, народну пісню, народний побут. Але найбільше любив Чернігівщину і своє село. Тут, у Макіївці, на сільському цвинтарі, художник заповів поховати його.

Романтичний напрям стратілатівської гравюри не сплутаєш ні з чим. Альбом “Поезія в образах” вмістив понад 500 гравюр.

Його цикли станкової гравюри “Ноктюрн над Десною”, “Храм – оберігач духовності”, “Знищені пам’ятки Києва”,

“Свята земля” відзначені мистецтвознавцями як високохудожні твори.

Менше, можливо, відомі його прекрасні акварелі. Гравюра – це кропіткий труд, що вимагає твердої руки і гострого зору, всі гравери тратьють зір з часом. Тому в останні роки Микола Стратілат працював у акварелі, яка була його першим захопленням, його прекрасні живописні роботи експонувалися на виставках в Україні і в Чехії, Болгарії, Македонії, Польщі.

Спокійна моральна сила – головна риса особистості художника. Його точка споглядання на навколишній світ здебільшого десь угорі, і ми дивимось на цей світ, як на сферу духовного життя людини, де так часто звичайне, побутове переплітається з високим.

Для романтичних гравюр художник винайшов свій штрих, обравши просте, пряме штрихування: здавалося б воно найпростіше. Але то тільки на перший погляд. Прямим штрихуванням користувалися автори перших українських мідьборитів. А у Стратілата ці штрихи, довші і коротші, спрямовані у різні боки, вібрують і переливаються, особливо на його зображеннях води, яка видається живою і пульсуючою.

Летючий рух пензля, прозорість, поетика потаємної журби на його акварелях заставляють згадати акварелі Тараса Шевченка. Художник не вдається до якихось модерних прийомів. Його квіти – це не конкретизовані рослини, а спалахи імпресії. Головний лейтмотив – душа, яка вірує і любить, ніколи не буває самот-

ньою. Тому й природа у гравюрах і акварелях Стратілата не відсторонена, а звернена до людини.

“Світе тихий, краю милий, моя Україно...” – останній альбом художника, у якому він представив свою Шевченкіану, свого Святого Тарасія, а ще зробив декілька гравюр за олівцевими малюнками Шевченка. Серед них – “Межигірський монастир” і “У Вишгороді”.

Художник Микола Стратілат був нагороджений орденом Святого Миколая, це найцінніша його нагорода. Хто тільки не бував у його майстерні!.. Письменники, поети, колеги – художники актори, просто друзі, серед них і патріарх Мстислав, який запросив його до США на кілька місяців.

Ми всі сумуємо за Миколою Стратілатом. Вічна йому пам’ять і Царство небесне. Ще досліджуватимуть фахові мистецтвознавці його творчість, гравюри, ескізи, риси, акварелі, говоритимуть про його неповторну манеру. Але головне для нас усіх нині – наша перемога!

А тоді влаштуємо майстерню-музей Миколи Стратілата на Андріївському узвозі.

Друзі художника

Микола ТИМОШИК,
доктор філологічних наук,
професор

Дивна деталь: звістка про раптову смерть старшого побратима за Духом і Словом, професора Олександра Галича застала мене в момент підписання до друку в журналі “Український Інформаційний Простір” його чергової статті, надісланій з Рівного. І назва її як для наукового видання незвична: “Курйози та прикраси в історії видавництва “Вік”: мемуарна рецепція Сергія Єфремова”.

Втішений тим, що залучив до співпраці в цьому журналі Олександра Андрійовича та вмістив інші його попередні чотири праці. Всі вони – взірці наукової сумлінності вченого, його патріотизму і професіоналізму. Тепер так захоплює й аргументовано пишуть мало. І так відповідально ставляться до тексту, як він, теж мало.

Професор із великої літери, інтелектуал зі шляхетними манерами, професіонал із душею романтика, патріот з раними від

Ранима душа шляхетного професора Світлої пам’яті Олександра Галича

несправедливості серцем...

Його лебединими піснями були і часопис “Київська Старовина”, і видавництво “Вік”. А ще – непересічна постать Сергія Єфремова. А ще – підручник з теорії літератури... Певне, ніхто з учених-українознавців так глибоко не розібрався у складних, суперечливих процесах освітнього, пресового і книговидавничого руху в Україні під молотом московської орди напередодні та після жовтневого перевороту.

Останніми роками професор болісно переживав і морально-психологічні стреси, і матеріальну скруту. З дружиною, також професоркою, Валентиною Галич мусили покинути в 2014 році рідний йому Луганськ. Бо категорично не сприймав там нав’язуваного танками агресора “руського міра”.

Втікали звідти, в чому були, залишивши напризволяще найдорожче – сповнене теплом і за-

тишком власне житло та цінну бібліотеку. Збирали її впродовж десятиліть, відколи стали професорами в тамтешньому університеті, відкривали і стверджували там спеціальності “Видавничі справа та редагування”, “Журналістика”, “Реклама та зв’язки з громадськістю” фактично двоє, з горсткою однодумців, помітно українізували той заклад з іменем Шевченка. Мав за честь викладати там свого часу найздами журналістику і редагування як запрошений з їхньої ініціативи зі стилищі професор.

У Рівне, у якому вони з 1978 по 1998 роки викладали в тодішньому педінституті, перебралися в надії знайти там роботу до душі. Не завжди виходило...

Олександр Андрійович щоразу під час телефонного спілкування з гіркою в голосі дякував за можливість друкуватися, бодай у такий спосіб, безкоштовно. Від нього університетське начальство

вимагало “скопусні” публікації. Але де він міг знайти на те мертвотне, але директивно нав’язуване згорі, тисячу доларів? Бо саме за таку суму тепер можуть потрапляти до кола “обраних” вчені-українознавці.

Він мріяв про окрему монографію про Єфремова і “Вік”, та мусив дробити вже готову до дру-

ку книгу на окремі статті... Казав, хай хоч так зменька небайдужих ознайомиться з тим огроном добутого, зовсім незнамого загалу фактажу, який не давав йому через ту незнаність і неоприлюдненість спокійно спати.

Хто прийде на заміну таким глибам за умов, що деградацію нашої науки і освіти так ніхто із часто змінюваних владців зупинити не зміг? Стердилася, обросла метастазами корупції атмосфера, коли наука із специфічного цеху талановитих, одержимих і покликаних долею опинилася в середовищі продажної кон’юнктури, в руках часто не професіоналів і не патріотів.

Знаю, що Олександр Андрійович вивів у науку не один десяток кандидатів та докторів наук. Зі своїми виболеними темами, своєю науковою школою, своїми моральними принципами. Кому як не їм подбати про те, щоб та омріяна монографія все-таки побачила світ? Як пам’ятник своєму Учителю. Як невідплатний борг за неощіненні уроки життя шляхетної, неповторної Особистості.

Олекса Ошуркевич – громадянин і лицар честі 1 квітня йому виповнилося б 90 років

здавалося: неможливо об’їздити майже всю Волинь і вивчити фольклор рідного краю так докладно. А він це робив щодня: встигав щось обов’язково записати, опрацювати, видати. І так все життя, зранку до пізнього вечора, за свої власні невеликі кошти.

Здавалося, я його знала від народження... Так воно і було: розповіді про романтику подорожей однокласника мого тата запали глибоко в душу малій дитині і не забулися дотепер. Він був мені дуже близьким по духу, адже саме мій тато (Анатолій Карп’юк) разом з Олексою Федоровичем надихнули ще зовсім малу дитину з часом розпочати вивчення душі народної. Він згодом займався цим, будучи фольклористом, тато – філологом та краєзнавцем, а ж стала етнопсихологом. Така от своєрідна естафета.

Шкода, що відстань і клопоти не давали змоги бачитися з ним

частіше. А він вже не мав здоров’я приїхати до Києва. Для мене особисто пан Олекса був і залишиться представником тієї гілки української інтелігенції, яка копіткою повсякденною працею створила доробок, гідний того, щоб ним гордилася вся Україна.

Плакала сама земля за ним, плакало небо, як його не стало...

Але книги – це своєрідні листи у вічність, це залюбленість у Лесю Українку і Тараса Шевченка, це відчуття Івана Франка з Нагуєвичів. Також своєрідна естафета. І тому – велика відповідальність: чи зможемо ми передати далі тим, хто стоїть за нами, пісні, записані Климентом Квіткою, Оленою Пчілкою, Олексою Ошуркевичем – той дух Титанів, чи не змаліємо і не здрибніємо?

Олекса Федорович постійно про це говорив, можливо, в дечому був неупушливий, але він не

міг інакше. Безкомпромісність допомогла зробити багато і професійно, але нічого не залишало для самого вченого, для його приватного життя. Маленьке помешкання, наче бібліотека, заставлене книгами, бобінами із записами, касетами. Сумний і мудрий вчений. Великий самітник. Сумний тому, що не встиг зробити усього задуманого. Розповідав, що в радянські часи під час експедицій за ним наглядали, що тривалий час професія фольклориста була тоді крामольною.

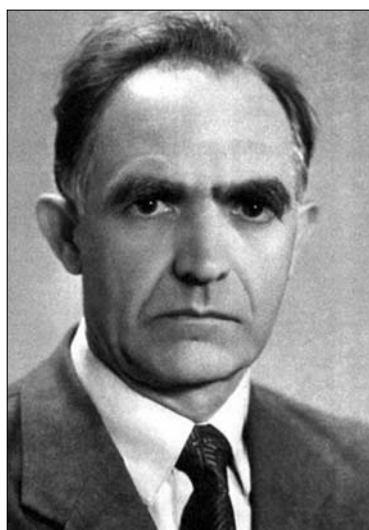
Є в народній творчості щось магічно-сакральне, те, що добре розумів і що відчував Олекса Федорович. Юнак із Берестечка, випускник Львівського вишу зумів не розхлюпати життєвою дорогою жодною пригоршню джерельної води, якою його, романтика і фанатика у хорошому сенсі слова, наділили викладачі, бо не забув він ні рідної мови, ні колицької, ні історії Волині.

Якщо вимірювати доробок такої людини, як цей видатний волинський фольклорист, то, в першу чергу, слід пам’ятати про те, що усе він робив начебто для власного задоволення, не вимагаючи і не прохаючи ні гонорару, ні будь-якої іншої винагороди, був, наче Божа пташка, що не думає про день прийдешній. Не скаржився на хворобу, єдине, на що скаржився, так це на нестачу коштів для видання книг, на нестачу часу, щоб розшифрувати усе записане під час сотень експедицій.

Усе, що він робив, з погляду нашого повсякдення належить Вічності. Хотілося б побачити барельєф О. Ошуркевича, вулицю його імені в Луцьку, премію його імені.

Сподіваюся, що ту увагу, яку ми не встигли надати йому за життя, ця скромна людина отримає, перейшовши у Вічність.

Лариса КАРП’ЮК,
м. Костопіль
Рівненської області

Життя людське, як той потік: один – стрімкий і неспокійний, інший – глибокий і повноводний, дає наснагу та енергію не одному поколінню. Таким було і життя Олекси Федоровича Ошуркевича. Він працював без упину і втоми, з такою радістю та запалом, що усім тим, кому пощастило знати його особисто,

Княгиня оповідань із народних уст До 195-ліття від дня народження письменниці Ганни Барвінок

Анна СТОЛЯРОВА,
краєзнавиця, просвітанка

Відомий літературознавець Василь Яременко назвав передмову до збірки творів Ганни Барвінок "Забута тінь". У цій статті ми доведемо, що вона не "тінь" і не "забута".

Народилась Олександра Михайлівна Білозерська (в літературі — Ганна Барвінок) 23 квітня (ст. ст.) 1828 року на хуторі Мотронівка на Чернігівщині в заможній козацькій родині, яка славилась демократичними поглядами. У родині було шестеро братів і три сестри. Це родове гніздо створило на Чернігівщині справжнє культурне вогнище і внесло досить помітний вклад у розвиток української історії, культури, літератури, громадської думки. Про кожного з дітей можна писати дослідження. Її брат Василь був членом Кирило-Мефодіївського братства. Зустрічі з Тарасом Шевченком, одруження з відомим письменником Пантелеймоном Кулішем, поїздка до Варшави, де були заарештовані чоловік і брат Василь, суд над кирило-мефодіївцями — події, що відбулися в стисненому часі і в надзвичайній перенапрузі фізичних і моральних сил, стали для Олександрі Куліш-Білозерської порою важких випробувань у подальшому житті, а з ними і розбудження письменницького таланту. Вона створила тридцять оповідань із народних уст, чотирнадцять мініатюр, п'ять оповідань для дітей, дві драми, писала щоденник, робила переклади з французьких та англійських мов. Її сучасник, відомий письменник М. Ф. Чернявський відгукнувся так: "Світ місяць на нашому мхарному небі, де не взялась ясна кришталю чиста зоря, і не потопла вона в могутньому сяєві князя-Місяця, не злякалась хмар темних, а засіяла рівним чистим своїм промінням і горить до цього часу. О, не погасай же любя, ясна зоре наша, і світи довго-довго над тихомрійною долиною Україною".

Відомий письменник і видавець ХХ століття Микита Шаповал дав яскраву характеристику творам Ганни Барвінок при прочитанні: "Мова тече як річка: виляста, з закрутами і вічними одхилами, широкими плесами, стоїть або вузькою смужкою простягається. Краса вражень в їх контрастах".

Твори письменниці користувалися попитом, їх любили читати і люди прості, і освічені. Щире слово сказав вчений-літературознавець, публіцист і критик Сергій Єфремов, назвавши Ганну Барвінок "поетом горя і бідування жіночого". Але вона писала не тільки про тяжке життя українського народу. Її твори — це найнадійніший сховок народних скарбів для люду прийдешнього — історія життя, традиції, звичаї, характер і поведінка людей, народна мова. Кожне її оповідання має фрагменти пісень, тужливих і жартівливих, приказки, порівняння, яскраві слова, які, на жаль, вийшли з обиходу. Її творами користувався Борис Грінченко при складанні словника. Її талант природний. Вона знала, що художня література виростає з народу, мову якого письменники беруть як засіб висловити свої думки, геній народний править голосом письменника. Ганна Барвінок вміла вибирати з-посеред людей "красномовну просту людину" і вміла вийняти з уст живе слово в неписьменного люду.

Її творчість — справдешня поема української душі, вона перший творець світлого, народолюбного, етнографічного реалізму. Відповідно до своєї вдачі взяла собі псевдонім Барвінок — вічнозелена свіжа рослина, як і письменниця, випромінює привітність, сердечність, ширість, духовне

тепло. Це ім'я підносило українську літературу в один ряд з найкращою європейською.

Як засвідчує письменниця в "Щоденнику", перше її оповідання було написане в 1847 р. у Варшаві під впливом безпосередніх волинських вражень від подорожі. Із "Щоденника" Ганни Барвінок: "В 1847 році виїхали ми з Києва у саму повнь. Коляска наша коливалася на всі боки, часто бурхала, заскакувала в зажори¹ і четверо коней ледве її витягали. Я не звикла їздити по таких дорогах та без комфорту, бувши під крилом у матері. Ся подорож мені здавалось неприємними стосунками до злою мачухою. Як тільки ми виїхали із Києва, дав мені Куліш зшиток і олівець в руки і умовляв, щоб я записувала — що побачу чи почую".

Перша зустріч із скопищем людських кривд настільки потрясла молоду Олександру Куліш-Білозерську, що рука мимоволі потяглася до пера і вперше змалювала "гірку долю", якої досі не бачила і не чула, проживши свої дев'ятнадцять років на затишному українському хуторі, в культурному оточенні. Оповідання "Жидівський кріпак" вважається початком письменницької праці Ганни Барвінок, однієї з перших жінок-письменниць у новій українській літературі.

В оповіданні "Восени літо" вона показує характер, а відтак і поведінку української людини. Герой оповідання, якому пощастило зустріти кохання, відразу починає думати про те, щоб робити добро іншим людям:

"Живе коло мене убога вдова, розгоріла² собі мазанку з весни. Треба їй послати мірочок³ зо два житця на новосілля та цямринку⁴ в колодязь їй упустити. У неї тільки хата нова, а хазяйства ніякого".

В оповіданні "Домонтар"⁵ йдеться про людину, яка отримує велику насолоду від праці: "Був він собі чоловік такої вдачі, що у всьому кохався. Клепання кіс йому пісню здавалось, а важка трава, лягаючи покосами, шептала йому якусь предивну казку, мов дитині. Сполохнуті косарі перепелицю — і те його тішить, забавляє; почервоніє коса від половниць⁶ — він і тим веселиться, дякуючи в серці Богу святому за його благодать. Є такі душі на Україні! Не вся вона сумом огорнена, не все їй попсовано ворожим духом нелюдським! Не до всього він добравсь, та й не добереться во віки".

Заробляли українці чумакуванням. Ганна Барвінок тривожно і сумно описує проводи чумаків, бо це було і важко, і небезпечно: "З'їхалось товариство; жінки кожного проводжали; дівчата деякі назир-

цем наглядали з левади: може у котрої й любий козак у тій валці. Помолившись до церкви, випили з жінками по чарці, бо в дорозі не велить закон більше пити; попрошались, промовили дружні останні речі, хто своїй матінці, хто своєму подружжю, хто й так зітхнув. Помолились іще раз, попрошались іще раз; замахнули пуги⁷, і рушили паровиця за паровицею⁸ з під холодочку, повагом — повагом, на широкий шлях. Од'їхавши гоней⁹ зо троє, зупинились чумаки коло Гандибера — могили. Був колись великий воїн Гандибера, що обороняв усю Україну; то йому високу могилу насипано".

Не обійшла письменниця стороною тяжку рекрутську долю, описавши її в оповіданні "Треба набігти тропи"¹⁰, в якій герой розповідає, що бився він з турчином, був під Севастополем, де "куля мене таки черкнула добре; згадували своїх дівчат, і вулицю, і досвітки, й вечорниці, і купала, і колядки й щедрівки, усякі співи наші: і заживні, і веснянки, і гребовицькі¹¹, і весільні, да так, так задумаєшся, так тяжко зітхнешся! Дівочих очей давно не бачив, ні чорних брів. Хоч і молодий був, і не закоханий ні в одну дівчину, а так свого рідного бажається. Своє сонце наче лучче світить і лучче тріє:

*Літа ж мої, літа, та ви молодії,
Де ж я вас подів за часу малії?*

Охляв зовсім через ту службу

та муштру:

Вернітеся літа мої хоч до мене в гості.

Сам знаю, що як не вхопити тропи, дак літа тебе великим тягарем до землі й хиллять". Були в рекрутах чоловіки по двадцять п'ять років, кому щастило залишитися живим, повертався змученим і хворим.

В оповіданні "Квітки з сльозами, сльози з квітками" Ганна Барвінок з великим пієтетом описує працю і дозволила українських жінок і дівчат: "Повиходили ми на уздвірки¹². Берег Ворскли устлано полотнами. Дівчата всю весну білять полотна, там і сидять, і доглядають, і вишивають. Полотно частенько вмочають, співають пісень одну за однією, — мов річка летиться пісня за піснею, то з того, то з другого кінця. Тут же і сорочки шиють та вишивають. Удень берег Ворскли так біліє полотнами, мов снігом сполошений, а співи луною по всьому селу розлягаються:

Ой давно, давно в батька була;

А вже тая доріженька терном заросла,

Терном заросла, пилом припала,

Червоною калиною позависала.

А я той теренок ножем виріжу,

Червоною калиноньку в припіл¹³

виламаю,

До батька до рідного в гості полину".

Оповідання "Святе Різдво на хуторі" носить божественний зміст: "Гарно, затишно. Дерево на свято одяглося в пишне, пушисте біле убрання, іноді вітерець легесенький повіне, осипле небо інеєм і освіжить тебе. Боже! Як гарно ж на світі, як розсвіне¹⁴, як солодко на душі, яка ніжність утото обіймає твою душу під сим покровом поетичним святом і під сим надихом. І сам чоловік приближається до Божого лица! Діти-звізднощі співають щедрівку..."

Усі твори Ганни Барвінок рясніють приказками, прислів'ями, народними висловами, порівняннями, премудрими словами. Приводимо деякі з них: "шапка в його була бирка¹⁵, зверху дірка, околиці дасть Біг", "Господь хоч не скорен¹⁶, та влучен", "батько каже: моя дочко, моя панночко! Я одкуплю тебе, на волю випущу, пряди мені на ятері¹⁷ — буду рибу тобі ловити; мати каже: моя дочко, моя прясечко! Пряди на рушники, на хустки, онсуюм¹⁸ та витчемо¹⁹", "не родись у платтячку, а родись у щастячку", "сини принесуть, а дочка угли рознесуть", "поживилась любощами, як собака мухою", "як беруть, то сто коней дають, а як візьмуть, то й одного не дадуть", "правда ржава тепер, то колись

було на покуті сидить, а тепер у порога стоїть".

Видавці охоче брали твори Ганни Барвінок, друкувались в журналах "Основа", "Літературно-науковий Вісник", "Рідний край", "Українська хата". У 1903 році в Полтаву на відкриття пам'ятника Котляревському зібралось чи не все свідоме національне товариство. Прибули письменники з Галичини, поважні гості із Відня на чолі з віце-спікером парламенту Австро-Угорської імперії Юліаном Романчуком, Михайло Старицький, Василь Стефаник, Олена Пчілка, Леся Українка, Ілля Шраг, Сергій Єфремов, Надія Кибальчич, Панас Мирний. Серед них була і Ганна Барвінок, її пізнавали та вказували пошанування.

Коли б Ганна Барвінок не залишила нам нічого, окрім вкладених зусиль у видання Біблії українською мовою, то й це мало б забезпечити їй місце серед найвидатніших діячів української культури. Саме вона зорганізувала Івана Пулюя і Івана Нечуя-Левицького доперекласти ті частини Біблії, які не встиг перекласти Куліш. Вона продала хутір Мотронівку на видання 20-томного зібрання творів талановитого письменника, поета, філософа, автора українського правопису, видавця творів українських літераторів (журнал "Основа") Пантелеймона Олександровича Куліша. А сама останній рік прожила в чужій селянській хаті і відійшла у вічність 23 липня (ст. ст.) 1911 року.

Тепер хутір Мотронівка — частина села Оленівка на Чернігівщині. Там діє музей-заповідник "Ганнина пустиня".

...У січні 1847 року на хуторі Мотронівка Тарас Шевченко подарував Олександрі Михайлівні свої живописні роботи. На звороті картини "Ростовщик" Тарас Григорович червоним олівцем дарчий напис залишив: "Моїй любій княгині Олександрі Михайлівні Куліш від старшого боярина Т. Шевченка на пам'ять". Княгиня і боярин яскравими зірками сяють на небосхилі української літератури.

¹ Зажори — канава, рівчак.

² Розгорити — будувати.

³ Мірочок — міра зерна.

⁴ Цямринка — зруб криниці.

⁵ Домонтар — домосід.

⁶ Половниця — полуниця.

⁷ Пуга — батіг.

⁸ Паровиця — пара волів.

⁹ Гон — довжина в 60 сажень.

¹⁰ Набігти тропи — знайти кращу долю.

¹¹ Гребовиця — згрібання сіна.

¹² Уздвірки — узбіччя.

¹³ Припіл — пола спідниці, в яку можна покласти виламану калину.

¹⁴ Розсвіне — світає.

¹⁵ Бирка — шкура овеча.

¹⁶ Скорен — скорий.

¹⁷ Ятері — пастка на рибу.

¹⁸ Онсувати — робить основу.

¹⁹ Витчемо — ткannya.

Національна оперета – прощавай, російська мово!

У Національній опереті України показали оновлену версію “Летючої миші”. Відтепер герої у славленій опереті говорять і співають українською мовою. Ще 1993 року тодішній очільник театру Сергій Сміян разом з Олександром Вратарьовим переклали українською оперету “Сільва”, а сьогодні наш глядач нарешті може слухати всі вистави театру рідною мовою.

— Генеральний директор — художній керівник Національної оперети України Богдан Струтинський прагне, щоб кожна вистава йшла в оригінальній версії нашого театру, — розповідає перекладачка Яна Іваницька. — Він любить, щоб слово було пов'язано дією, щоб це була милозвучна українська мова, яку приємно чути зі сцени.

“Летюча миша” — мій двадцятий переклад для театру. Зазначу, що в опереті дуже хороше лібрето. У деяких постановках доводиться щось змінювати, доповнювати або скорочувати. Нерідко радянські переробки оперет були досить примітивними. А тут майже все ідеально.

У нашому театрі “Летюча миша” в останній редакції йде вже майже двадцять років. У перспективі Богдан Струтинський хоче робити нову версію. А зараз стаяло завдання наблизити український текст саме до цієї постановки. Актори вивчили його досить швидко. І по суті грають оперету в тій самій постановці, тільки українською мовою.

Чесно кажучи, я сама була вражена. Адаже перевчати значно складніше, ніж вчити з нуля. Пам'ять вибирає те, що співано роками. Вона може просто видавати текст на автоматі. Ми всі хвилювалися перед першими показами. Але таке враження, що ця оперета весь час грають і співають саме українською мовою. Я дуже задоволена.

У процесі роботи над перекладом надзвичайно важливо працювати в тандемі з режисером і диригентом. Спочатку перекладаю текст, як я його бачу. Богдан Струтинський робить свої коректування, бо він як режисер відчуває слово, яке йому потрібне. Іноді додає якісь вставні монологи або прагне знайти вдалу метафору, яка, можливо, відрізняється від оригіналу. Або добирає якимсь влучне українське слово, можна

сказати, це ювелірна робота.

А з головним диригентом театру Сергієм Дідком працюємо вже над вокальною технікою. Текст має бути зручним для вокалістів. Прагнемо, аби, наскільки це можливо, все складалося ідеально. Обговорюємо текст і з акторами. Буває, вони вносять свої пропозиції, і важливо, щоб вони співпадали з концепцією постановки.

Вважаю, що сьогодні створити щось нове — це справжній подвиг. Нині всі ми перебуваємо у важкому стані, живемо в постійному стресі. Але люди, причетні до театру, мають через це переступити, зібратися, вийти на сцену і дарувати глядачам свято. А те, що у них на думці, не повинно стосуватися публіки.

Через часті повітряні тривоги у нас не було жодного повного прогону вистави. Вперше від початку до кінця ми зіграли її при публіці. Низький уклін усім і вдячність, я задоволена тим високим рівнем, який побачила.

Як я вже зазначила вище, це моя двадцята робота як перекладачки. А почалося все 2014 року. Тоді готували “Труфальдіно із Бергамо”. Український текст робив диригент Сергій Дідок. У нього було багато паралельної роботи, він просто не встигав вчасно зробити цей переклад. До мене звернувся очільник театру Богдан Струтинський, який знав, що я займаюся літературною творчістю, маю вищу музичну освіту. Запропонував мені перекласти другу дію. Відтоді все й почалося.

Усі ці роботи мені близькі. Насамперед хотілося б згадати відомий твір “У джазі тільки дівчата”. Його дуже любить публіка. Я завжди з задоволенням ходжу на цю виставу. Загалом мені пощастило, адже Богдан Дмитрович обирає до репертуару найкращі перлини. Крім “Летючої миші”, перекладала оперети “Маріца”, “Баядера”, зараз на черзі —

“Сільва”, тобто матеріал, про який можна тільки мріяти. Серед мюзиклів люблю “Скрипалю на даху”. Ще у нас йдуть драматичні вистави, зокрема за творами Габрієля Гарсія Маркеса. Крайньою прем'єрою була вистава “Квартет” за п'єсою англійського драматурга Рональда Харвуда.

Зараз паралельно ведеться робота над трьома перекладами. А прем'єра нового мюзиклу запланована на листопад. Думаю, глядачі будуть задоволені.

Сергій Авдєєв, народний артист України, виконавець ролі Генріха:

— Вперше я зіграв цю роль приблизно сімнадцять років тому. Це одна з моїх перших ролей у Національній опереті України. Перед цим у “Летючій миші” співав князя Орловського. Історія мого героя комедійна, весела, але, за великим рахунком, нереальна, так в житті не буває. Оперета “Летюча миша” — це гумор та дружня іронія в супроводі фантастичної музики Штрауса. Ось саме за це глядач і любить так палко цю виставу. Вважаю, що якщо людина не сприймає іронію, вона підозріла. Тому мені Генріх дуже близький персонаж, а роль — одна з найулюбленіших. Щоразу намагаюся знайти щось нове.

Я так добре вивчив цю партію, що якби мене розбудили вночі, то міг би без репетиції її зіграти. Але перехід на українську мову вимагав певних зусиль. Деякі місця довелося вчити по-новому.

Попри це мені було приємно це робити, бо українська мова внесла новий колорит у роль. Деякі епізоди виграли від української, я б сказав, стали “смачнішими”.

За час війни я увівся на роль князя Вано Пантіашвілі у виставі “Ханума”. Олександр Кравченко, який раніше виконував цю роль, на жаль, помер. Довелося робити термінове введення. Робота була напруженою, але образ князя

надзвичайно цікавий, продовжую над ним працювати. Ще одне введення — роль Богдана Хмельницького в “Марусі Чурай”. Продовжую також грати в “Маріші”, “Кавовій кантаті”, “Скрипалю на даху” та інших виставах і концертах нашого театру.

Олена Арбузова, заслужена артистка України, виконавиця ролі Розалінди:

— На підготовку вистави українською мовою було обмаль часу. Не одне десятиліття в різних постановках вистава йшла російською. Усі мізансцени залишилися з минулої постановки, а новий переклад був підлаштований під нашу гру. Особисто я грала у цій виставі біля трьох років. А мої колеги мали стаж роботи у “Летючій миші” російською мовою по вісімнадцять років. Досить складний музичний матеріал, який було непросто перевчити, оскільки пам'ять у співаків особлива і вибаглива.

Особисто для мене було великим святом виконувати класичну оперету в Національній опереті України. Радію, що в нашому репертуарі залишилися класика, і люди хочуть її чути.

Арсен Курбанов, заслужений артист України, виконавець ролі Фалька:

— Вже другий рік у нашій країні триває війна. Всі ми сконцентровані на одному — чекаємо Пе-

ремоги. Але, водночас, віддаляємося один від одного і замикаємося в собі. А такі вистави як “Летюча миша” розтоплюють наші серця. Вони важливі в такий складний для всієї держави і кожного українця час. Попри всі проблеми сьогодні люди починають усміхатися.

Для мене ці покази стали прем'єрними. Раніше роль Фалька виконував Сергій Яцюк, який нині в лавах Збройних Сил України, і ми хвилюємося за нього. А ще їй грав досвідчений актор Микола Бутковський. Раніше тут у мене була роль адвоката Блінда. Зізнаюся, нова робота — велика відповідальність. Я не маю права зіграти гірше, ніж мої колеги. Є якась планка, ніжче якої не можна опускатися, ти маєш бути на рівні.

Деякі риси свого характеру я вклав у характер героя. Я теж весела людина, і Фальк близький мені за духом, по суті, це відображення моєї натури. Після кожного виходу на сцену аналізую і розумію, що можна було б і краще. Це стосується не тільки “Летючої миші”, а кожної вистави, в якій я граю.

Як і кожен актор, маю багато творчих планів. Думаю, з часом глядач про них дізнається.

Дякую Збройним Силам України, завдяки яким ми можемо щовечора виходити на сцену і творити свято для нашого глядача.

Олександр Янович

Велика війна, що спіткала Україну, стала головною темою мистецтва для більшості українських художників. Дехто з них почав виплескувати на полотні свій важкий досвід буквально з перших днів війни, дехто завмер і почав “відтаювати” згодом, а хтось взагалі кардинально змінив діяльність. Олександр Янович, засновник і куратор “Білого Світу”, 2022 року був зосереджений на організації масштабних групових мистецьких проєктів. Нині увазі публіки запропоновано власні полотна Яновича-живописця.

Головна тема виставки “Бісова дюжина” — біда. Вируюча суміш Чуми та Війни, стиснутих

кулаків і зубів, ненависті та надії, нетворчої злості. Відчуття майже абсолютної цінності Свободи перед загрозою її втрати. Внутрішній конфлікт митця, коли не можна працювати, але не можна і не працювати. Як подолати цей конфлікт? Рецепт Олександра Яновича (не)простий: Художнику — малюй! Спрямуї на полотно і злість, і гіркоту, і всю свою експресію, і прагнення помсти, і жагу до свободи. Малюй не для інших, а для себе.

Понад 30 живописних робіт, створених з 2021 по 2023 роки, є своєрідним шоденником внутрішніх станів митця, нотатками, спробою впорядкувати свій світ. Цей досвід чуттєвий, невербальний, тому й полотна абстрактні. “Бісова дюжина” — це не відчай, не трагедія і не кінець. У біду можна потрапити, але з неї можливо й вибратися — якщо не при-

пиняти рухатися, сподіватися і малювати.

— Наша виставка розпочалася через тринадцять місяців після початку широкомасштабної російсько-української війни, це тринадцять персональна виставка Олександра Яновича, до того ж, виповнюється двічі по тринадцять років нашій молодшій дочці, — зазначила під час відкриття виставки співзасновниця ЦСМ “Білий Світ”, дружина Олександра Тамара Янович. — Назвали її “Бісова дюжина”, адже тринадцять місяців ми живемо в біді, але не збираємося зупинитися і продовжимо працювати, аби ця біда закінчилася якомога швидше.

Можливо, цієї виставки не було б. В Олександра Яновича був такий період, як і в багатьох із нас. Він не міг взяти до рук пензля, підійти до мольберта і почати щось робити. А я, навпаки, не могла всідти на місце, весь час щось робила. Якимось сказала йому: “Сашко, йди малюй. Не обов'язково малювати для того, щоб зробити виставку. Але пот-

рібно щось робити. Свої емоції треба кудись виплескувати”.

Нарешті він почав працювати і створювати ці роботи. Скажу чесно: спочатку я навіть не хотіла їх бачити, бо розуміла — там буде хаос. Все те, що було у нас всередині, вилилося на ці полотна. Хаотичні не лише роботи, а й сама експозиція. Проте я вдячна Олександрові, що він мене послухав і повернувся до творчості.

— Для мене ця виставка — абсолютне мистецтво в чистому вигляді, коли йому ніщо не заважає, — зізнався Олександр Янович. — Не було потреби її планувати. А назва з'явилася в останній момент.

Для себе назвав ці роботи нотатками. Це моє власне життя, те, чим я жив останні два роки. Одну з робіт починав на дачі, коли рашисти були від нас за 20 кілометрів і постійно обстрілювали. Загалом у кожній роботі своя історія. Це історія мого мистецтва. Частину робіт називаю “живопис без живопису”. Це коли свої емоції просто виливаеш на полотно.

Виставка для мене надзвичайно важлива, хоч і стала доволі спонтанно. Цей період життя завжди згадуватиму. Раніше, коли ми казали “війна”, то мали на увазі Другу світову. А зараз у нас власна війна. Війна, якою ми живемо і у якої немає питання “Якщо?” Питання “Коли ми переможемо?” І як би не було важко, маємо пам'ятати наше мотто: “Доб-

ре там, де ми є!”

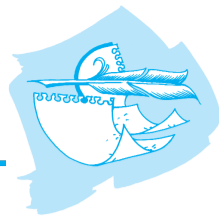
— Давно знайомий із родиною Яновичів, разом бували на багатьох фантастичних пленерах, — пригадує художник Олексій Малих. — Як митець Олександр Янович постійно творчо зростає. Для нього завжди радість показувати нові роботи друзям-художникам.

За кілька тижнів до відкриття виставки він запросив мене до своєї майстерні. Розповів про майбутню експозицію, показав нові полотна. Побачені тоді роботи були зовсім не такими, як представлені на виставці. Прекрасно, що Сашко довів їх до такого емоційного стану. Не можу дивитися на них байдуже. Роботи різні, адже виставка не задумувалася як єдиний проєкт, але всі мені подобаються. Впевнений, що таке мистецтво сьогодні потрібне Україні.

— У кожній роботі я відкрив себе, свої переживання, потуги бути справжнім митцем, — зазначив художник Олександр Ляпін. — У полотнах колеги побачив спонтанність, внутрішній вибух, який вилився на картини. Кожна з них живе своїм життям, може, й далі перетворюватиметься на щось інше. Бачу тут боротьбу добра і зла, також потужна мова кольорів. Вважаю, що виставка Олександра Яновича провіщає нашу майбутню Перемогу!

Сторінку підготував Едуард ОВЧАРЕНКО

Олександр МОЛИБОГА,
краєзнавець,
Чернігівська область
Фото із сайту Nezhatin.com.ua

25 березня 2022 року жителі села Анисів, що в передмісті Чернігова і де проживає автор цих рядків, запам’ятали як один із найтрагічніших днів. Саме цього дня був великий обстріл села, під час якого загинули мирні жителі. Перший обстріл Анисова був 9 березня, також протягом 19, 20 та 21 березня ворожа авіація завдала ударів по Анисову. І в ці дні загинули мирні жителі...

На початку березня вороги захопили сусідні села: Лукашівку, Количівку, Іванівку, Слободу та Буди і звідти вели вогонь по Анисову, де перебували наші воїни. Оскільки траса з Чернігова на Київ була захоплена супротивниками, то люди з обласного центру виїздили польовою дорогою через Анисів, яку згодом наречуть “Дорогою життя”. Сам особисто в ці дні я бачив тисячі автомобілів, які везли людей у безпечніші місця України.

25 березня 2022 року ворожі дрони засікли техніку ЗСУ в

Анисові. Через деякий час почався мінометний обстріл, що тривав близько години. Снаряди літали за декілька метрів від житлових будинків. У людей здригалися серця, думали, що розпочався Страшний суд. Коли ворогам вдалося влучити в нашу бойову машину піхоти (БМП), пролунав гучний вибух, і люди подумали, що вже немає будинків.

У цей час зазнав поранення відомий журналіст Андрій Цаплинко, який приїхав робити репортаж про “Дорогу життя”.

Каплиця на “Дорозі життя”

Потрапив також цього дня під обстріл міський голова Івано-Франківська Руслан Марцінків, який віз гуманітарну допомогу в Чернівці.

Скажу, що жителі Анисова сприяли нашим військовим всім, чим могли: готували їсти, давали харчі, теплі речі, тютюн. Анисівські чоловіки, які в різні роки працювали водіями та механізаторами, допомагали ремонтувати військову техніку. На мою думку, вони зробили важливий внесок в оборону рідного села від російських хижаків.

Після визволення Анисова, за сприяння міського голови Івано-Франківська Руслана Марцінків, на “Дорозі життя”, на місці підірваної БМП, збудовано каплицю Православної церкви України як символ нескореності села.

Під час відкриття каплиці 1 червня 2022 року, коли виконувався Державний Гімн України, присутні побачили в небі лелеку – птаха, священного для українців. І в цьому є щось символічне, обнадійливе...

СЛОВО Прогвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Прогвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Прогвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання — це важомий внесок в українську справу. Тож подасемо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Сенс Банк”, р/р UA 30300346000002600 2016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Прогвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж. На наше прохання про допомогу для газети “Слово Прогвіти” відгукнулися:

1. Чистяк Дмитро — 2000 грн.
2. Наумова Надія — 500 грн.
3. Балабко Олександр Васильович — 4000 грн.
4. Халецька Любов Сергіївна — 500 грн.
5. Горак Ігор Степанович — 1000 грн.
6. Лунь Ярослав Іванович — 500 грн.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло **МОВЧАН**

Відповідальна за випуск
Любов **ГОЛОТА**

Редколегія
Любов **ГОЛОТА** (голова)
Павло **МОВЧАН**
Микола **ТИМОШИК**
Георгій **ФІЛІПЧУК**
Микола **ГОЛОМША**
Юрій **ГАНДЗЮК**
Галина **ДАЦЮК**
Євген **БУКЕТ**

Відповідальний секретар
Ірина **ШЕВЧУК**

Відділ культури
Едуард **ОВЧАРЕНКО**
279-39-55

Літературна редакторка
Галина **ДАЦЮК**
Коректорка
Олена **ГЛУШКО**

Комп’ютерна верстка
Ірина **ШЕВЧУК**
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

